

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017-2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Zábrodská

**Hodnocení stavu vývoje hlásek u dětí v soukromé mateřské
škole a ve státní mateřské škole**

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Hana Fleischmannová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2017-2018

BACHELOR THESIS

Zuzana Zábrodská

**Assessment of developmental speech sounds of children
in private kindergarten and state kindergarten**

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Hana Fleischmannová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 16.5.2018

Zuzana Zábrodská

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Haně Fleischmannové, za odborné vedení, cenné rady a připomínky v průběhu tvorby této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce má dvě části. Teoretická část je zaměřena na vývoj hlásek u dětí předškolního věku v mateřských školách. Práce objasňuje charakteristiku psychomotorického a řečového vývoje dítěte, dyslalii a logopedickou prevenci v mateřských školách. Shrnuje poznatky z logopedie a předškolní pedagogiky. Praktická část je zpracována na základě výsledků pozorování a hodnocení stavu vývoje hlásek dětí ze dvou mateřských škol. Jedná se o děti ve věku 4,5 – 7 let ze soukromé a státní mateřské školy v obci Jesenice. Cílem práce je porovnání stavu vývoje hlásek u vybraných dětí z mateřských škol.

Klíčová slova

Dyslalie, hláska, logopedická pomůcka, logopedická prevence, mateřská škola, předškolní věk dítěte.

Annotation

This bachelor's thesis is composed of two parts. The first part is theoretical and is focused on the development of speech sound disorders in preschool children. The thesis explains the characteristics of psychomotor and speech development in children, dyslalia, and speech therapy prevention in kindergarten. The work further summarizes the knowledge of speech therapy and preschool pedagogy. The practical part is based on the results of observations of articulation of children from two kindergartens, where their state of voice development was evaluated. The children who were observed were all between ages of 4.5-7 years and attended either a private or state school in the region Jesenice. The aim of the thesis is to compare the state of voice development in selected children from kindergarten.

Keywords

Dyslalia, kindergarten, preschool children, speech sound, speech therapy aids, speech therapy prevention.

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PSYCHOMOTORICKÝ VÝVOJ	10
2 ZÁKLADY VÝVOJE ŘEČI	12
2.1 Ontogenetický vývoj řeči.....	13
2.2 Jazykové roviny.....	14
3 DYSLALIE	17
3.1 Logopedická prevence v mateřských školách.....	20
3.2 Pomůcky pro rozvoj řeči v mateřské škole.....	21
3.2.1 Běžné pomůcky.....	21
3.2.2 Speciální pomůcky.....	27
3.2.3 Logopedické počítačové programy.....	28
3.3 Literatura podporující rozvoj řeči.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 PRŮZKUM VÝVOJE HLÁSEK U DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	31
4.1 Cíl průzkumu.....	31
4.2 Použité metody.....	32
4.3 Sledovaný vzorek.....	32
4.4 Příprava a harmonogram průzkumu.....	33
4.5 Vlastní šetření o stavu výslovnosti hlásek.....	34
4.5.1 Získané informace o mateřských školách:.....	41
4.6 Objasnění hypotéz.....	42
4.7 Návrh pro logopedickou prevenci v mateřských školách.....	46
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Mateřská škola je součástí české školské vzdělávací soustavy. Je to zařízení, zajišťující předškolní vzdělávání dětí zpravidla od 3 do 6 let. Předškolní vzdělávání se v mateřské škole uskutečňuje na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Tím je stanoven elementární vzdělávací obsah, na který navazuje povinné základní vzdělávání. Mateřská škola si tvoří vlastní Školní vzdělávací program, pro jehož tvorbu je Rámcový vzdělávací program závazný.

Na dítě je během pobytu v mateřské škole působeno cíleně a komplexně. Při všech činnostech, které během dne děti v mateřské škole prožívají, probíhá předškolní vzdělávání, a to zejména v oblasti rozvoje řeči. Dítě, které ukončuje předškolní vzdělávání, by mělo v rámci komunikativních kompetencí zvládnout správnou formulaci vět, samostatně vyjadřovat myšlenky, rozumět slyšenému, slovně reagovat, vést smysluplný dialog a komunikovat s dětmi i dospělými.

Ke splnění těchto kompetencí vztahujících se k oblasti se využívají aktivity spontánní i řízené – záměrně vedené pedagogem. Tyto aktivity musí být vyvážené tak, aby odpovídaly potřebám a možnostem dětí. Pedagog v mateřské škole využívá vhodné metody prožitkového a kooperativního učení hrou a také činnosti založené na osobním prožitku dítěte.

Cílem pedagogů v mateřské škole je, aby děti při odchodu do základní školy splňovaly dané kompetence, a to podle svých schopností a možností. Děti by se měly souvisle a srozumitelně vyjadřovat a zvládnout správnou výslovnost všech hlásek. Proto jsou zapotřebí pravidelná logopedická cvičení, která probíhají systematicky a jsou zaměřena na procvičování jednotlivých hlásek. Aby cvičení mohla plnit správnou funkci, je potřeba, aby pedagog znal výslovnost hlásek u jednotlivých dětí. Cvičení, básničky, příběhy by neměly obsahovat určité hlásky, které jsou pro dítě obtížné a dítě je nezvládá. Správnost jednotlivých hlásek zjišťuje učitelka u jednotlivých dětí pozorováním a rozhovorem.

Autorka bakalářské práce je učitelkou v mateřské škole a svojí prací se zaměřila na stav vývoje hlásek dítěte v mateřských školách. Každodenně se věnuje logopedické prevenci, využívá při práci dostupných didaktických pomůcek, zařazuje hry na rozvíjení individuálních schopností a dovedností dětí. Autorka se věnuje také pedagogické diagnostice dětí. Přizpůsobuje styl práce jednotlivcům i skupinám dětí. V pedagogické diagnostice využívá zejména metody pozorování, rozhovoru i analýzy dětské hry, a to jí pomáhá poznávat individualitu dítěte, sledovat pokrok dítěte ve všech oblastech vzdělávání a vytvářet pro danou skupinu dětí vhodný vzdělávací program zaměřený na logopedickou prevenci.

Cílem této práce je porovnání stavu vývoje hlásek u 30 vybraných dětí ze soukromé mateřské školy a 30 dětí vybraných ze státní mateřské školy. Dále porovnání prováděné logopedické prevence v obou mateřských školách, jejich vybavení logopedickými pomůckami a popis spolupráce učitele s klinickým logopedem a s rodinou.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je o psychomotorickém vývoji dítěte. Druhá kapitola je zaměřena na vývoj komunikačních dovedností dětí v předškolním věku, vývoje hlásek u dětí od narození do 7 let a narušenou komunikační schopnost u dětí. V poslední kapitole je popsána podrobněji dyslalie a její reedukace. V práci nalezneme seznam vybraných pomůcek využívaných v mateřských školách, tyto pomůcky se využívají při podpoře správného vývoje řeči u dětí.

Praktická část se zabývá porovnáním stavu vývoje hlásek u dětí v soukromé a státní mateřské škole, spoluprací mateřských škol s klinickými logopedy a zajištění počtu logopedických asistentů v mateřských školách. Také porovnává využití logopedických pomůcek a preventivních logopedických cvičení v mateřských školách a zpracovává návrh na logopedickou prevenci v mateřských školách. Pro ověření hypotéz je využita metoda pozorování a dotazník.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PSYCHOMOTORICKÝ VÝVOJ

V prvním roce života dítěte je psychomotorický vývoj velice intenzivní a důležitý pro jeho celkový vývoj organismu. Je založen na zrání mozku, jeho struktur a postupného vytváření podmíněných reflexů. Správný psychomotorický vývoj je nejen ovlivněn dědičným základem, ale také podnětným prostředím, které dítěti vytváří rodina. Dítě potřebuje ke svému vývoji stimulaci a motivaci láskyplného prostředí. V 1. měsíci života probíhá u dítěte adaptace na životní prostředí, následuje pohyb jednotlivými končetinami a sledování blízké osoby očima. Od začátku 2. měsíce již naslouchá zvukům a otáčí za nimi hlavu. V tomto měsíci můžeme u dítěte vidět první úsměv. Ve 3. měsíci zvládne dítě zvednout hlavičku a opřít se o předloktí. Ve 4. měsíci si vědomě hraje s rukama. Během 5. měsíce si dítě začíná všimnout hraček a sahá na ně. Typické pro toto období je strkání předmětů a rukou do úst. Už se zvládne samo převrátit na břicho. V 6. měsíci se dítěte dokáže posadit bez opory, začíná rozlišovat barvy a žvatlat jednoduché slabiky. V 8. měsíci je schopno se pomocí ohrádky postavit a v 9. měsíci leze po čtyřech. První krůčky kolem nábytku s oporou udělá dítě kolem 10. měsíce. Během 11. a 12. měsíce se začíná dítě stavět bez držení, udrží předmět mezi prsty a leze po schodech.

Po prvním roce života se dítě začíná při chůzi zdokonalovat, zvládá chůzi pozadu, do schodů a významně do vývoje zasahuje samostatná pohyblivost. Učí se samostatně jíst, hrát si a pomalu i oblékat si jednoduché oblečení. Dítě začíná zvládat první čmáranice po papíru a abstraktní obrázky. Úspěch je pro dítě v tomto období velmi důležitý. Napomáhá mu ke zlepšování dovedností, pocitu hrdosti a uspokojení.

Vývoj hry dítěte ve věku od 3 do 6 let.

Hlavním prvkem v životě předškolního dítěte je hra, která má být ze strany dítěte spontánní, veselá, dobrodružná a přátelská. Pomocí hry dítě naváže kontakt se svým vrstevníkem, dokáže objevovat svět a rozvíjet svou fantazii. Hra je základní činností a přirozeným projevem aktivity dítěte, je důležitá pro celkový psychický rozvoj. Liší se v jednotlivých věkových obdobích obsahovou náplní i formou projevu.

Vývoj kresby v předškolním věku dítěte.

Jemná motorika je důležitá pro rozvoj schopnosti kresby. V kresbě se odráží rozumový růst dítěte. Pro dítě je kresba hrou a je zároveň nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem. Dítě kreslí stejně samozřejmě, jako dospělí mluví. Je důležité nechat dítě kresbu popsat. Kresba je pro dítě důležitou činností, díky níž může komunikovat s okolím. Kresbou řekne dítě více než by dokázalo říci slovy, proto se často kresba využívá jako diagnostický nástroj, prostřednictvím kterého můžeme posoudit, v jaké situaci se dítě momentálně nachází, jaké má postavení v rodině a co zrovna prožívá. Podporujeme v dítěti představivost, fantazii i myšlení. Kresba se vyvíjí postupně od hlavonožců po postavu s hlavními částmi těla člověka a různými detaily. *„Kresba je důležitou součástí života společenského prožívání mezi rodičem a dítětem. Podle kresby může totiž rodič u dětí, které jsou málomluvné, zjistit, nějaký problém nebo něco, z čeho mají obavu. Většinou to dovedou vyjádřit právě pomocí kresby, a na jejím základě může rodič s dítětem o daném problému mluvit, zorientovat se v jeho představách a vše mu vysvětlit.“* (Špaňhelová. 2008, str. 81). Ve věku 3 roky dítě dokáže napodobit různé směry čar, kresba připomíná čáranice, které dítě pojmenovává, umí nakreslit kruh, začíná kreslit lidskou postavu – hlavonožce. Ve 4. letech začínají být obrázky rozpoznatelné, nejdůležitější částí obličeje jsou oči a pusa. V 5. letech již kresba odpovídá představě, je detailnější, dítě zvládne nakreslit postavu s cca 10 detaily, umí nakreslit čtverec a zvládne kreslit správně uchopenou tužkou. V 6. letech již kresba obsahuje detaily, správnější proporce, pohlaví osob a odpovídá požadavkům vstupu do základní školy. Je to období plné změn, poznávání světa, všímání si souvislostí v okolí, zvědavosti, samostatnosti a získávání sebevědomí, která mu roste pochvalou od rodičů za konkrétní věc, kterou dítě udělalo. Důležitou součástí kresby je také správný úchop kreslicího náčiní. Již od tří let je dítě schopno držet kreslicí náčiní správným špetkovitým úchopem, proto je velmi důležité vést dítě ke správnému držení tužky již od útlého věku. V pozdějším věku se pak špatný úchop těžce napравuje. Při kresbě vždy dětem poskytujeme vhodné kreslicí náčiní, tj. měkké tužky, pastelky, fixy, vodové a temperové barvy, které umožňují dítěti vést viditelnou stopu bez tlačení. Také záleží na velikosti papíru či kreslicí plochy. Čím mladší dítě máme tím je vhodnější větší formát papíru nebo kreslicí plochy, u které dítě může případně stát či klečet, aby došlo k uvolnění celé ruky.

2 ZÁKLADY VÝVOJE ŘEČI

Řeč je schopnost specificky lidská a individuální. Řeč není vrozená, musíme se ji naučit, ale máme již předem dané dispozice. Je to schopnost, na které se podílí nervová soustava a výkonné mluvní orgány. Řeč rozlišujeme na **zevní řeč** – záležitost mluvních orgánů, jde o schopnost užívat sdělovacích prostředků vytvářených mluvními orgány. Dále se jedná o **vnitřní řeč** – záležitost především mozku a jeho hemisfér. Tato řeč úzce souvisí s myšlením a kognitivními procesy, jde zejména o pochopení uchovávání a vyjadřování myšlenek pomocí slov, a to i písemně. Řeč se rozvíjí v závislosti na podnětném prostředí a sociálních vazbách.

Podmínky pro rozvoj řeči jsou vázány na šedou kůru velkého mozku, která je nazývaná centrem řeči. Dalšími podmínkami pro rozvoj řeči je sluch, bez kterého není řeč schopna se dále vyvíjet a zůstává na úrovni ontogenetické a také zrak, prostřednictvím jehož se napodobuje pohyb úst a mimika, které jsou nezbytné pro vývoj správné artikulace. Při narušení těchto podmínek důležitých pro rozvoj řeči může dojít ke vzniku řečové vady. Ze sociálního hlediska člověk rozvíjí svou schopnost řeči pouze v kontaktu s okolím. Největší vliv na rozvoj řeči u dítěte má rodina, ve které dítě vyrůstá a dále veškeré podnětné prostředí, se kterým se dítě setkává. Vnější prostředí velmi ovlivňuje komunikační schopnosti a úroveň slovní zásoby.

Jazyk je systém určitých znaků a symbolů, které jsou vázány k určitému prostředí. Zahrnuje jednotky, pravidla, modely a normy užívání. Je to společenský jev, který čerpá ze společenského prostředí a je zde i realizován. Pomocí dorozumívacích prostředků dokážeme vyjádřit veškeré vědění a představy o světě verbálně i graficky. V řeči člověk vědomě využívá konkrétní jazyk, díky kterému může vyjádřit přesně své myšlenky, pocity, potřeby a pochopit myšlenky druhých. Umožňuje rozhovor mezi lidmi, utváří společnost. „*Abychom spolu mohli komunikovat, je potřeba mít rozvinutou a bohatou aktivní slovní zásobu. Důležitá je také zpětná vazba, která nás informuje o tom, jak posluchač rozuměl našemu sdělení a zda nepotřebuje bližší vysvětlení.*“ (Tomášková. 2006, str. 99).

2.1 Ontogenetický vývoj řeči

Jedná se o vývoj řeči u konkrétního jedince. Tento vývoj nejde přesně stanovit, je závislý na individuálních schopnostech dítěte a zejména na vlivu prostředí. Je ovlivněn vývojem motoriky, myšlení, zraku a sluchu. Do sedmého roku dítěte se řeč vyvíjí spontánně a přirozeně. Vývoj dětské řeči dělíme na přípravná stádia (předřečové období) a na stádia vlastního vývoje řeči.

Podle Sováka (1971) se do předobdobí, než dítě začne mluvit, řadí celá řada přípravných období, předstupňů řeči, která začínají před narozením dítěte a nejsou přesně od sebe oddělena. V ontogenezi dětské řeči jsou **předběžná stádia řeči**: (Klenková, 2006)

- Období křiku – od narození do 6. týdne – křik je pudový zvuk, který reflexivně reaguje na změnu dýchání. Následně se dítě pomocí křiku dorozumívá se svým okolím např. při nepříjemných pocitech nebo vydává zvuky spokojenosti. Tyto pudové zvuky se vyskytují i u dětí s vadou sluchu.
- Období žvatlání – 6. týden až 8. měsíc – jsou to zvuky se stoupající a klesající melodií tónu hlasu. Vytváří se tzv. prahlásky. Jedná se o počátky rozhovoru v jednodušší formě. Zvuky jsou tvořeny pomocí dutiny ústní a hltanové. Dítě k žvatlání využívá své sací a polykací pohyby. V období 6. měsíce nastává období napodobujícího žvatlání, při kterém připodobňuje žvatlání k hláskám mateřského jazyka. V tomto období začíná dítě do řeči zapojovat své pocity, sílu, výšku a rytmus. Děti reagují na lidskou řeč a přiřazují si určité situace k osobám.

Do období porozumění řeči a **vývoje vlastní řeči** patří tato postupná, na sebe navazující stadia:

- Stadium emociálně-volní – začíná na konci prvního roku, kdy dítě začíná vyjadřovat svá přání, prosby a pocity pomocí jednoslovné věty. Používá slova, která mají širší význam a jsou jednoslabičná i vícetlabičná. Tato slova dítě používá vědomě.

- Stadium asociačně-reprodukční – slova mají pojmenovávací funkci. Slovo, které dítě slyšelo, si dokáže vybavit a začínají vznikat první asociace. Slova jsou ještě zkomolená a mluvidla méně obratná, ale postupem času se řeč upevňuje a zdokonaluje. Koncem 2. roku jsou děti schopny vyjadřovat svá přání a potřeby.
- Stadium logických pojmů – začíná kolem 3. roku života dítěte. Slovo má určitý obsah a začíná v tomto věku období otázek, ve kterém dítě získává širší slovní zásobu a chápe význam slov. Většina dětí je schopna souvislé komunikace. Pokud se do tří let dítěte řeč neobjeví, je potřeba podstoupit odborné vyšetření, které případné odchylky odhalí.
- Intelektualizace řeči – je období charakterizující zkvalitnění a rozšíření řeči. Upřesňuje se formální a obsahové vyjadřování a tato fáze pokračuje až do dospělosti. Jedná se o souvislý a gramaticky správný projev. Zpřesňuje se schopnost vyjadřování, obsahová stránka řeči a rozvíjí se jak pasivní, tak i aktivní slovní zásoba.

2.2 Jazykové roviny

- Morfologicko-syntetická rovina

Gramatická rovina řeči odráží stupeň vývoje jedince. Začíná se zkoumat kolem 1. roku dítěte, kdy dítě začíná vědomě používat první slovo. Slova vznikají opakováním slabik (ma-ma, ba-ba), následují slova izolovaná a dvouslovné věty. Slova vyjadřují výrazy emocí, přání, vůli. Nejdříve jsou používána podstatná jména a slovesa. V období mezi 2. a 3. rokem věku dítěte začíná dítě používat přídavná jména, osobní zájmena, číslovky, předložky, spojky a slova začíná skloňovat. Po 3. roce používá množné a jednotné číslo, tvoří jednoduchá souvětí. Po 4. roce dítě proniká do jazykového systému, kde si osvojuje principy gramatiky, slov, vět a používá řeč v běžných komunikačních situacích. Gramatická stránka slovního projevu by po čtvrtém roce věku dítěte neměla vykazovat nápadné odchylky. V případě, že nadále přetrvává dysgramatizmus, často se jedná o narušený vývoj řeči dítěte.

– Lexikálně-sémantická rovina

Je zaměřena na rozvoj slovní zásoby. Zahrnuje aktivní a pasivní zásobu. Okolo 10. měsíce začíná rozvíjet pasivní slovní zásoba, která má za úkol porozumět řeči. Na tomto základě se okolo 12. měsíce věku dítěte si začíná postupně vytvářet vlastní aktivní zásobu – používá první slova. Základní jednotkou je slovo. Je důležité vytvářet kvalitní základ slov již v nižším věku a postupně tak rozšiřovat počet slov, dlouhodobě, cíleně a s pochopením významu. K největšímu nárůstu slovní zásoby dochází u dítěte do 3. roku života.

Tabulka č. 1: Vývoj slovní zásoby

Věk	Průměrný počet slov
1 rok	5-7
2 roky	200
3 roky	1000
4 roky	1500
5 let	2000
6 let	2500-3000

Zdroj: Klenková, J., 2016

– Foneticko-fonologická rovina

Vytváří se správná výslovnost jednotlivých hlásek a jejich rozlišování. Důležitým obdobím v ontogenezi řeči, je období, kdy z pudového žvatlání dítě přechází na žvatlání napodobující. Toto probíhá v období mezi 6. a 9. měsícem. Zvuky, které dítě vydává před tímto obdobím, se nepokládají za hlásky mateřského jazyka. Fyziologický vývoj řeči probíhá u dítěte brzy po narození až do 5-7. roku věku dítěte. Vývoj výslovnosti je ovlivněn více faktory, zejména obratností mluvidel – dítě se jí učí nápodobou a dále vyzrálostí fonematického sluchu – procvičování prostřednictvím dechových, fonačních,

artikulačních cvičení a her podporující rozvoj sluchového vnímání, společenským prostředím, v kterém dítě žije, jaký má mluvní vzor a také úroveň intelektu.

Tabulka č. 2: Vývoj artikulace u dětí předškolního věku

Věk	Vývoj artikulace
1 - 2,5 roku	b, p, m, a, o, u, i, e j, d, t, n, l – artikulační postavení se upravuje po třetím roce věku dítěte a ovlivňuje vývoj hlásky r
2,5 – 3,5 let	au, ou, v, f, h, ch, k, g
3,5 – 4,5 let	bě, pě, mě, vě, d', t', ň
4,5 – 5,5 let	č, š, ž
5,5 – 6,5 let	c, s, z, r
6,5 – 7 let	ř a diferenciaci č, š, ž a c, s, z

Zdroj: Škodová, E., Jedlička, I., 2007

– Pragmatická rovina

Touto rovinou rozumíme užití řeči v praxi. Zahrnuje řeč jako nástroj ke komunikaci a k vytváření sociálních vztahů. Již od 2. let začíná dítě upřednostňovat slovní komunikaci se svým okolím. Kolem 3. roku navazuje a udržuje krátký rozhovor s dospělými, díky kterému může dosáhnout svého cíle. Ve 4. letech už dokáže komunikovat přiměřeně na danou situaci, udržet komunikaci, rozvíjet ji a aktivně reagovat na dění ve svém okolí. V tomto období také dochází k regulaci funkce řeči.

3 DYSLALIE

„Komunikační schopnost jedince je narušena tehdy, když některá rovina (nebo několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntaktickou, morfologickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, nemluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku.“ (Klenková. 2006, str. 54).

Narušení komunikačních schopností může být různé. Příčina může nastat v prenatalním, perinatálním či postnatálním období. Dochází především ke genové mutaci, vývojové odchylce, poškození centrální nervové soustavy, orgánovému poškození receptorů. Vliv má také nepodnětné, nestimulující prostředí a narušená sociální intervence. Narušená komunikace může být také symptomem pro dominantnější postižení.

Věda, která se zabývá narušenou komunikační schopností a prevencí tohoto narušení se nazývá logopedie. Logopedie je součástí speciální pedagogiky a orientuje se na všechny jazykové roviny. Logopedii členíme do třech resortů, a to logopedii ve školství, ve zdravotnictví a sociální péči. Ve školství se provádí logopedická diagnostika v pedagogicko-psychologických poradnách, ve speciálně pedagogických centrech, speciálních školách, speciálních třídách a díky logopedickým asistentům i v běžných školách. Ve zdravotnictví provádí terapii ordinace klinických logopedů a na specializovaných zdravotních odděleních. Ve sféře sociální péče probíhá logopedická intervence v dětských domovech, ústavech a domovech pro seniory.

Mezi nejrozšířenější a nejznámější poruchy komunikační schopnosti patří dyslalie neboli také známá patlavost, se kterou se v mateřských školách setkáváme nejčastěji. Je to vada vývojová, která se charakterizuje nesprávnou výslovností hlásky nebo skupinou hlásek. Hlásky jsou nesprávně tvořeny v dutině ústní či nesprávným způsobem vyvozování. Do věku 5. let se jedná o období fyziologické dyslalie, mezi 5–7. rokem života dítěte se jedná o prodlouženou fyziologickou dyslalii a až po 7. roce hovoříme o pravé dyslalii. Při nesprávném zafixování tvoření hlásek je nutná speciální péče, aby došlo k nápravě výslovnosti.

Příčiny dyslalie dělíme na funkční a organická (Klenková, 2006).

Dyslalie funkční

- Senzomotorická – nesprávné vnímání a zhoršená diferenciacie mluvených zvuků. Porucha vnímání zvuků, bývá způsobena nevyzrálostí fonetického sluchu či napodobováním nevhodného řečového vzoru a dědičností.
- Motorická – celková neobratnost mluvidel.

Dyslalie organická

- Příčiny vnitřní – poruchy sluchu, nedostatečná diskriminace zvuků, anatomické vady řečových orgánů, neuromotorické poruchy a kognitivně-lingvistické nedostatky.
- Příčiny vnější – psychosociální vlivy, dědičnost (zdědění artikulační neobratnosti), vliv prostředí (nesprávný mluvní vzor), poruchy centrálního nervového systému, poruchy řečového neuroefektoru, poruchy analyzátorů – narušení sluchového a zrakového vnímání – nedoslýchavost, porucha fonemického sluchu, která vede k dysmúzii či amúzii. Při zrakové vadě nemůže člověk odezírat pohyby artikulačních orgánů, což následně vede k nesprávné výslovnosti. Dále se projevuje také při nedostatku citu. U dítěte citově deprimovaného se projevuje opožděný vývoj řeči a nedostatečná výslovnosti.

Příčiny vzniku dyslalie mohou být způsobeny vnitřním či vnějším prostředím. Do vnějších příčin řadíme především psychosociální vlivy, vliv rodiny jako jsou nesprávné mluvní vzory, výchovný styl rodiny, zanedbaná výchova, nesprávné reakce okolí (trestání, napomínání, výsměch), nepodnětné prostředí, nedostatek projevů citů a přemíra sledování televize, počítače, tabletu, atd. Do vnitřních příčin např. řadíme poruchy sluchu, poruchy fonemického sluchu, nedostatečná analýza, syntéza a diferenciacie hlásek, vady řečových orgánů, vady zraku, špatná koordinace pohybů a ruka-oko, motorika orofální oblasti, odchylky v dentice – uzdičky, defekty chrupu, neurologické poruchy, kognitivně-lingvistické nedostatky, poruchy centrální nervové soustavy.

Diagnostika dyslalie

Klenková (2006) uvádí, že základem diagnostiky této poruchy je logopedické vyšetření, provedené klinickým logopedem, které odhalí příčinu, druh a rozsah poruchy výslovnosti. Shromážděním anamnestických údajů, příčin dyslalie, sluchové percepce, fonematické diferenciaci, motorického vývoje dítěte a úroveň motoriky mluvidel, laterality a expresivní složky řeči se stanoví nejen diagnóza, ale i prognóza, kterou stanoví na základě vyšetření klinický logoped ve spolupráci s foniatrem a psychologem. Základní metoda vyšetřování je rozhovor, při kterém logoped získává představu o stavu řeči dítěte. Rozhovor je zaznamenáván a poté napomáhá k rozboru jednotlivých hlásek. U probíhajícího vyšetření dítěte musí být vždy přítomen rodič. V mateřských školách se provádějí také depistáže logopedickými asistenty, které nesou prvky prevence. Vyšetření je však orientační a napomáhá k odhalení příznaků dyslalie.

Reedukace dyslalie

Nejdůležitější na reedukaci dyslalie je začít spolupracovat s dítětem již mezi 4.-5. rokem dítěte, kdy je dokončen vývoj motoriky mluvidel. Při nástupu do školy by mělo dítě zvládnout už všechny hlásky. Reedukace by měla probíhat vždy formou hry, pomocí krátkodobých cvičení, používáním pomocných hlásek, využívání sluchové kontroly, a to vše propojené s dobrou motivací, pocitem pohody, klidu a chutí spolupracovat. Při reedukaci dodržujeme individuální přístup k jedinci podle jeho potřeb, zásadu vývoje fyziologické artikulace a názornosti (obrázkový materiál, zvukové hračky, hmatové hračky).

Zásady průběhu terapie (Klenková, 2006).

- Zásada krátkodobého cvičení – krátké a časté procvičování 2-3 min. 20-30 x denně.
- Zásada vnitřní sluchové kontroly – sluchový důraz na nově vytvořenou hlásku.
- Zásada použití pomocných hlásek – nahrazení špatně vyslovované hlásky hláskou se správnou artikulací, fyziologicky blízké a artikulace podobné.
- Zásada minimální akce – bez přehnaného úsilí a násilného cvičení. Nacvičování šeptem.

Lechta (1990) dělí korekci dyslalie do čtyř základních etap:

- Přípravná cvičení – artikulační cvičení, motorika mluvidel, fonetická diferenciacie, dechová a fonační cvičení, fonematická diferenciacie.
- Vyvozování hlásky – metoda nepřímá – napodobování různých zvuků, metoda přímá – navození hlásky bez mechanické či mechanické podpory, zejména u dlouhodobější nesprávné výslovnosti hlásky.
- Fixace hlásky – upevnění artikulačních stereotypů dané hlásky. Nacvičování hlásek probíhá ve slabikách nebo slovech.
- Automatizace správné hlásky – výsledek správné výslovnosti hlásky ve spontánní artikulační řeči.

Délka jednotlivých etap je individuální.

3.1 Logopedická prevence v mateřských školách

Logopedická prevence v mateřských školách je důležitou součástí pedagogické činnosti. Učitelé logopedickou prevencí zařazují do běžného režimu dne, protože významně přispívají k rozvoji jazykové vybavenosti dítěte. Pedagog musí sledovat kromě výslovnosti a sociální zralosti dítěte také jeho rozumovou oblast a ochotu komunikovat. Pomocí her a aktivit rozvíjí u dětí receptivní složku řeči – vnímání, vytváření pojmů, vyjadřování a mluvní projev. Dále pak podporuje komunikační dovednosti, verbální i neverbální. Rozvíjí řečové činnosti a samostatný dětský projev pomocí zpěvu, recitace, dramatizace pohádek s následným vyprávěním. Do běžného dne zařazuje opakovaně a pravidelně hry se slovy, tvoření rýmů, básničky, dechová cvičení, pohybové hry, artikulační, slovní a sluchové hrátky. Hry je vždy potřeba vybírat s ohledem na věk a schopnosti dětí. Logopedické chvílky probíhají zábavnou formou, většinou kolektivně.

V dnešní době se můžeme setkat s poruchami řeči téměř v každé mateřské škole, proto je v nabídce mnoho vzdělávacích logopedických kurzů. Pedagogové v nich získávají odborné vzdělání logopedických asistentů. Logopedičtí asistenti mají za úkol rozvíjet komplexní komunikační dovednosti dětí a procvičovat s dětmi artikulační obratnost hravými metodami. Logopedický asistent není kompetentní diagnostikovat

poruchy řeči a provádět nápravu vadné řeči. Může však provádět screening u dětí, který dokáže odhalit řečové nedostatky. Díky pravidelné logopedické prevenci v mateřské škole můžeme předcházet vzniku nežádoucích jevů, jejich časnému odhalení, zajistit ranou nápravu a předejít i k propuknutí některých specifických poruch učení. Pedagog musí být pro dítě vždy správným mluvním vzorem, brát v úvahu jeho individualitu a chápat, že každé dítě má v určitém věku jinou slovní zásobu i aktuální stav výslovnosti.

3.2 Pomůcky pro rozvoj řeči v mateřské škole

Obecná pravidla péče o řeč (Kutálková, 2011)

- respektování stupně vývoje řeči a zájmů dítěte
- dostatek přiměřených podnětů, výběr vhodných hraček a dalších pomůcek
- pochvala jako základní princip učení
- rozvoj smyslového vnímání, napodobení
- dialog
- rozvoj motoriky mluvidel
- řízení fyziologického vývoje výslovnosti
- rozvoj rytmizace, pohybové koordinace, kresby, podpora soustředění

Pro podporu rozvoje řeči a při terapii narušené komunikační dovednosti používáme mnoho pomůcek a materiálů. Vhodné pomůcky jsou nedílnou součástí logopedické prevence. Pomůcky se vybírají podle věku klienta, rozsahu vady a druhu komunikačních dovedností. Pro děti je velice důležitá správná motivace k pomůckám, které budou následně používat. Jejich správné využívání je vhodným doplňkem výchovné činnosti. Pomůcky můžeme rozdělit na pomůcky **běžné** a pomůcky **speciální**.

3.2.1 Běžné pomůcky

Do běžných pomůcek zařazujeme pomůcky snadno dostupné a může s nimi pracovat každé dítě i dospělý. Patří sem pomůcky stimulační (zvukové hračky, hudební nástroje, foukadla), motivační (stavebnice, maňásci, puzzle), didaktické (říkanky, obrázkové karty, knížky) a běžné příručky dostupné ve specializovaných prodejnách

či internetových portálech (nakladatelství Portál, Grada, Raabe, www.logopedie-vendy.cz, www.klokanuvkufr.cz, ...). Pomocí těchto pomůcek provádí logopedičtí asistenti u dítěte diagnostiku, vyhodnocují účinky logopedické prevence a pokroky dětí.

– **Klokanův kufr**

Klokanův kufr je kompletní didaktický pomůcka pro mateřské školy, přípravné třídy, speciální a praktické školy, PPP a SPC. Byl navrhnut podle knihy Bednářové, J. a Šmardové, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Klokanův kufr vyhovuje metodickým standardům a vychází z rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

Ve skříňce nalezneme tři kufry, ve kterých jsou uloženy pomůcky pro dané oblasti: motorika, grafomotorika a kresba, zrakové vnímání a paměť, sluchového vnímání, řeč, orientace v čase, orientace v prostoru, základní matematické představy, hra a sociální chování.

Pomůcky jsou vytvořeny převážně ze dřeva či tvrdého odolného plastu s tupými hranami. Tím umožňují dlouhou životnost. První, červený box, obsahuje rozvoji zrakového vnímání a paměti a k rozvoji motoriky, grafomotoriky a kresby. Druhý, zelený box, je zaměřen na rozvíjení orientace v čase a orientaci v prostoru a třetí, modrý box, na rozvoj řeči, sluchového vnímání a paměti a základních matematických představ.

Úkoly a pomůcky se dají využívat jak diagnosticky, edukačně i reedukačně. Díky záznamovým archům lze sledovat, co dítě skutečně umí a zvládá před vstupem do základní školy. Odhaluje jeho silné stránky, které se díky úkolům posilují. Upozorní také na případné slabé stránky, v nichž se může dítě dál zlepšovat a nacházet další řešení. Každý úkol má tři varianty – základní, jednodušší a náročnější úroveň. Díky tomu podporuje školní zralost jak u běžných dětí, tak i nadaných a u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Úkoly podněcují děti k aktivní komunikaci, soustředění a motorické obratnosti.

– **Dechová cvičení**

Při nácviku správného dýchání je velice důležité dbát na správné držení těla, správné provádění jednotlivých cvičení a na dobré ovzduší v místnosti. Dechová cvičení

se mohou provádět nácvikem délky výdechového proudu, jeho přerušování a síly. K procvičování se používají různá peříčka, papírky, větrníky, trumpety, brčka, pingpongové míčky a podobné předměty, díky nim si děti zábavnou formou procvičí dech. Do dechového cvičení řadíme i básničky a písničky, kdy je důležitá rytmizace a také hra na hudební nástroje jako je zobcová flétna.

Magic ball – cílem pomůcky je udržet magický míček pomocí dechu co nejdéle ve vzduchu.

– **Zrakové vnímání**

Zrakové vnímání se u dětí vyvíjí od narození a u většiny dětí dosáhne správné a dostatečné úrovně, která je nutná pro nácvik čtení a psaní, před nástupem do školy. Zrakové vnímání si děti rozvíjí během každodenních činností jako je prohlížení obrázkových knížek, vyhledávání a pojmenování okolních jevů a předmětů, při hrách se stavebnicí a při kreslení.

Logopedická pexesa – rozvíjejí soustředěnost, krátkodobou paměť zrakového vnímání a aktivní slovní zásobu.

Piktogramy – pomáhají s porozumění řeči u narušené komunikace. V případě, že dítě nemluví či neumí odpovědět slovně, využívá v tomto případě piktogramy, které napomohou k porozumění. Karty jsou vhodné pro děti s poruchou porozumění řeči, neznalosti jazyka nebo s poruchou autistického spektra.

Stínové obrázky – dítě hledá stejný stín daného obrázku.

Skládačky a puzzle – jsou vhodné pro rozvoj soustředěnosti, trpělivosti, rozvoj jemné motoriky, logického myšlení, zrakového vnímání a schopnosti rozlišit rozdíl ve tvaru.

– **Sluchové vnímání**

Sluchové vnímání je důležitým předpokladem pro vnímání řeči a pro rozlišení prvků řeči (slova, slabiky, hlásky). V běžném životě si děti rozvíjejí zejména samotné naslouchání, ale i sluchovou paměť, vnímají rytmus řeči.

Sluchová pexesa – pomůcka sloužící k procvičení sluchu a paměti u dětí.

Obrázkové rýmy – pomocí rýmování podporujeme u dětí rozvoj jazykového citu, učí se tím, jak jazyk funguje a napomáhá k uvědomování si jednotlivých slov. Procvičuje se sluchové vnímání a rytmičtější řeči.

Obrázky k rozlišování – dítě má za úkol pomocí sluchu rozlišit slova podobně znějící, která podporují jejich sluchové vnímání a rozšiřují slovní zásobu.

Hlasová CD – obsahující zvuky zvířat, věcí kolem nás, různá prostředí podporují děti v soustředění a v sluchovém vnímání.

– **Motorika**

Hrubá motorika je pohyb celého těla a lokomoce. U dětí se rozvíjí lezení, chůze, běh, skákání i udržování rovnováhy. Jemná motorika znamená zejména zručnost prstů a ruky. K rozvoji jemné motoriky napomáhají každodenní činnosti, tvořivé a manipulační hry a sebeobsluha.

Básničky s pohybem – při pohybu s doprovodem slova dochází zejména k rozvoji hrubé motoriky. Dítě si text básničky zapamatuje mnohem lépe s pohybem, proto u mnoha básniček můžeme najít i pohybový záznam. U básniček si tak dítě může procvičit nejen motoriku, ale také si posiluje artikulační, dechové i hlasové stereotypy. Vhodným souborem básniček je „Říkej a předváděj“, kde nalezneme dvanáct veršovaných básniček s pohybem, i náповědu, jak s dítětem napodobovat a předvádět činnosti pomocí mimiky a gest.

Chůdy – podporují rovnováhu a stabilitu nohy.

Masážní míče a balanční disk – slouží k procvičení svalů, masáže nohou, protažení a stabilizace zádočných svalů a správného držení těla.

Pomůcky k rozvoji koordinaci a jemné motoriky – synchronizace pohybu a koordinace více pohybů současně je pro dítě náročné a je nutno jej procvičovat. Hry podporují koordinační dovednosti a synchronizaci pohybu při určité činnosti.

Pomůcky k rozvoji hmatu – hmat je dotykový receptor, který nám umožňuje udržovat kontakt s okolním světem a identifikovat jednotlivé objekty kolem nás. Vnímat objekty pouze na základě hmatu může být pro dítě velmi náročné, proto mají hmatové hry v dětských hrách velký význam. Při těchto hrách děti vnímají věci dotykem.

– **Motorika mluvidel**

Při rozvoji motoriky mluvidel využíváme u dětí napodobujícího reflexu, kdy jednoduchá cvičení slouží k obratnosti mluvidel. Jde o procvičování pohyblivosti jazyka, procvičování pohyblivosti rtů, pohyblivosti čelisti a napodobování různých zvuků. V mateřských školách se používají pomůcky, které podporují u dětí rozvoj motoriky mluvidel a pomáhají navázat lepší spolupráci mezi dítětem a učitelem. Jedná se např. o dětské telefony, vysílačky, obrázky zvířat, věci a také speciální plyšový maňásek – Hroch Logopedik, který může dětem ukázat položení jazyka či rtů při učení výslovnosti. Jazyk maňáska se snadno ovládá a rty jsou ohrnovací. Hroch je vyroben z froté materiálu a vnitřního dutého vlákna.

– **Komunikační dovednosti**

Rozvoj porozumění můžeme procvičovat pomocí speciálních obrazových kartiček, které dětem mohou přiblížit dějovou posloupnost, napomoci k orientaci v životních situacích a podpořit dítě při rozvoji myšlení a komunikačních dovedností. Prostřednictvím kartiček se rozvíjí u dítěte slovní zásoba, plynulost verbálního projevu, schopnost vyjadřování ve větách, souvětích a spontánní řečový projev. Díky dějovým obrázkům si dítě vytváří logické souvislosti mezi dějovými liniemi a událostmi. Vhodnými dějovými obrázky jsou i pohádkové posloupnosti, díky nimž dítě skládá děj příběhu.

V kostce – Moje první obrázky – pomocí 71 obrázkových karet se dítě učí poznávat barvy, zvířata, tvary, procvičuje si logické uvažování, procvičuje paměť a komunikační dovednosti.

Nesmyslné obrázky – dítě má za úkol popsat děj zobrazený na obrázku, najít to co je na obrázku špatně, vysvětlit proč a nalézt řešení, které by mohlo být správné.

– **Grafomotorika**

Grafomotorika je soubor psychomotorických činností, které vedou ke kreslení a psaní. Úroveň grafomotoriky souvisí s vývojem dítěte. Kresba je pro dítě naprosto přirozená a díky úrovni kresby můžeme posuzovat i jeho zrakové a prostorové vnímání. Dítě prostřednictvím kresby komunikuje, sděluje své emoce, a proto se kresba stává častým terapeutickým prostředkem při řešení mnoha problémů. Vývoj kresby je úzce spjat s vývojem řeči, ve vývoji nacházíme jistou podobu. Stejně jako má na řeč velký vliv vnější a vnitřní prostředí, je to stejné i s vývojem kresby a grafomotoriky.

Šimonovy pracovní listy – jsou určeny pro děti od 3 do 7 let, přispívají k celkovému rozvoji dovedností a schopností dítěte. Každý pracovní sešit je zaměřen na určitou oblast, jednotlivé listy je možné okopírovat a využít vícekrát, vždy jsou pracovní listy doplněny stručnými metodickými pokyny, kterými se učitel řídí. Sešity prohlubují u dětí dovednosti v oblasti prostorové orientace, procvičení barev, paměti, čtenářské a matematické pregramotnosti, myšlení a tvořivosti dětí. Nabízejí širokou škálu grafomotorických cvičení, uvolňovacích cviků a úkoly pro rozvoj jednotlivých oblastí vnímání dítěte.

– **Stolní hry**

Stolní hry, které podporují komunikační dovednosti v mateřské škole:

Rozhýbej svůj jazýček aneb logopedie hrou – tato stolní hra je určena nejen pro děti, které mají nesprávnou výslovnost, ale díky ní můžeme předcházet těmto poruchám. Základem hry je hýbací jazýček a karty s jednotlivými hláskami, slabikami a celé věty.

Logico Primo – pomocí těchto destiček s hracími kartami, které jsou vždy tematicky zaměřené si děti procvičují jemnou motoriku, zrakové a prostorové vnímání, logické myšlení a řečový projev. Dítě po celou dobu hry drží koncentraci a pozornost. Hrát se může individuálně či ve skupinkách, mohou si zvolit kartu, určí si své tempo i dobu pracovní činnosti a samy si na závěr zkontrolují správné řešení úkolu otočením karty a porovnáním barevných puntíků s knoflíky

Hledej, hledej – procvičení pozornosti, rychlého myšlení a reakce. Na hracích obrázkových kartách je potřeba najít rozdíly. Hra také obsahuje soubor hádanek.

Chytré myšičky – společenská hra, která u dětí podpoří počítání a poznávání písmenek zábavnou hravou formou.

Vzdělávací kartáčkové hry 1 – zábavné a efektivní učení formou hry, při kterém děti rozvíjejí všechny schopnosti a dovednosti potřebné k dalšímu vzdělávání. Hra obsahuje 4 hry s 240 kartičkami. Hra rozvíjí logické myšlení, jemnou motoriku a řečové dovednosti.

Pix-it – je unikátní stavebnice, která podporuje u dítěte mnoho oblastí jako je abstraktní myšlení, fantazie, paměť, prostorová a plošná orientace, logické myšlení, pozornost, matematické schopnosti a schopnost komunikace.

3.2.2 Speciální pomůcky

Do speciálních pomůcek řadíme pomůcky takové, které by měly mít zdravotní a odborný atest. Musí se s nimi nakládat odborně a podle uvedeného způsobu použití. Jde o pomůcky derivační (metronom, šeptofon), podpůrné (špátle, rotavibrátory, termostimulátor, fonátor, masážní kartáček), názorné (logopedické zrcadlo, analyzátor zvuku, přístroje zachycující intonaci) a registrační (záznamové tabulky, archy, videozáznamy, magnetofon) Tyto speciální pomůcky využívají zejména kliničtí logopedi.

Metronom – je speciální přístroj, který napomáhá při nápravě koktavosti a breptavosti.

Fonátor – při práci se sluchově postiženými jedinci. Je to akusticko-vibračně-taktilní pomůcka, která se využívá při sluchové a řečové výchově.

Rotavibrátor – slouží k nácviku kmitání jazyka při procvičování hlásky R. Napomáhá také ke správnému dýchání a při odstraňování poruch hlasu.

Logopedické špátle – dřevěné špátle se využívají ke správnému polohování jazyka nebo při vytvoření nutného čelistního úhlu.

Termostimulátor – neboli Studený prst. Pomůcka slouží k rehabilitaci jazyka a k sevření rtů. Využívá se při výrazném omezení pohyblivosti jazyka a rtů. Termostimulátor drží nízkou teplotu, tím stimuluje okolí čelisti. Podněcuje k vytváření řečových zvuků, sání a polykání.

Logopedické zrcadlo – logopedické zrcadlo je využíváno pro nácvik jednotlivých hlásek. Využívá se při individuální terapii, protože umožňuje pozorovat logopeda a klienta navzájem. Cílem je nápodoba stejného tvaru úst. Tato aktivita se může doprovázet speciálními sady obrázků s oromotorickými cviky.

Magnetofon – napomáhá k průběžnému zaznamenání výslovnosti. Můžeme tak sledovat pokroky a průběh nápravy jedince a nahrávku konfrontovat se správnou nahrávkou výslovnosti.

3.2.3 Logopedické počítačové programy

Významnou roli v procesu reedukace narušené komunikační schopnosti zastává výpočetní technika a speciálně vytvořené logopedické programy. Pro děti přináší prvek motivace, zábavy a změny. S počítačovými programy pracují nejen kliničtí logopedi, ale také pedagogové. Podporují u dětí rozvoj kognitivních schopností dítěte, rozvoj motoriky, znalost práce s počítačem, emocionální rozvoj a rozvoj. Poskytují neustálou zpětnou vazbu a kontroluje průběh činnosti. Umožňují také individuální přístup. Jedinec si může vybrat z mnoha logopedických programů, které mu vyhovují. Programy jsou zaměřené např. na pravolevou orientaci, sluchovou či zrakovou diferenciaci, rozšiřování slovní zásoby. Využívají zvukové vizualizační signály, zaznamenávají zvukové signály pomocí mikrofону a lze s nimi verbálně komunikovat. Pro výběr programu se také zohledňují kritéria jako je estetický požadavek, kvalita, pořizovací cena a dostupnost. Záleží také na věku dítěte, jeho diagnóze, cíli terapie, úrovni rozumových a komunikačních schopností, přístupu rodiny, vybavení počítače, na složitosti ovládnutí a časovém prostoru.

Seznam logopedických programů:

FONO – rozdělení do čtyř oblastí – zvuky běžného života, slovní zásoba, rozcvička a fonemický sluch.

MENTIO – program určený pro rozvoj komunikace – procvičování výslovnosti zábavnou hrou.

Chytré dítě - 6 výukových programů – Pro nejmenší, Chytré dítě hry, Naslouchej a hraj, Než začne matematika, Slabikář, Matematika. Program podporuje psychický vývoj dítěte, rozvoj sluchového a zrakového vnímání, cvičení paměti, postřehu, myšlení a řeči. Pomocí her usnadňuje dítěti přípravu do základní školy.

Méd'a – výukový program pro děti předškolního a mladšího školního věku pro rozvoj myšlení a řeči – Méd'a barvy a tvary, Méd'a obrázky, Méd'a a počítání, Méd'a čte.

Altík – komunikační tabulky pro alternativní způsob komunikace. Altík zahrnuje přes 2000 grafických pojmů, se kterými se dají seskládat jednoduché věty pro poznávání světa kolem nás a běžných životních situací.

Brepta – program určený na rozvoj komunikačních dovedností. Základem programu je databáze zvukových podnětů od zvuků přes citoslovce až k větám. Se zvukovým podmětem je spojen i barevný obrázek, který umožňuje, aby klient mohl pracovat zcela samostatně. Klient si rozvíjí komunikační schopnosti od identifikace zvuků a hlasů přes slabiky až po samohlásky a souhlásky. Program také zahrnuje hru se slovy jako je hlasové domino a pexeso, slovní fotbal, rýmování a zdrobňování.

Speech Viewer – práce s hláskami – rozlišování hlásek, správná artikulace, práce s výškou hlasu, správné dýchání.

Těšíme se do školy – rozvoj a procvičování dovedností pro úspěšný vstup do základní školy.

Všeználek to ví – výukový program pro předškolní děti – rozvoj paměti, pozornosti, senzomotoriky, smyslového vnímání a příprava na vstup do 1. třídy.

3.3 Literatura podporující rozvoj řeči

V současné době je na trhu mnoho materiálů, her a publikací, které se věnují logopedické prevenci. Vybrané publikace by měly odpovídat možnostem a dovednostem dítěte, měly by dítě zaujmout a motivovat k procvičování řeči. Z velkého množství zde vyjmenujeme aspoň nějaké:

Publikace zaměřená na rozvoj komunikačních dovedností:

- EICHLEROVÁ, I. a HAVLÍČKOVÁ J., Logopedické pohádky: příběhy k procvičování výslovnosti
- HAVLÍČKOVÁ, J. a EICHLEROVÁ I., Logopedické hádanky
- JECHOVÁ, Š., Pohádky k povídání
- KOLBÁBKOVÁ, H., Už to umím říct, mami! Logopedické omalovánky
- MLČOCHOVÁ, M., Povídám, povídám pohádku
- SLEZÁKOVÁ, K., Mluv se mnou: pracovní listy pro rozvoj dětské řeči
- ŠÁCHOVÁ, I., Pohádková logopedie: Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?

Knihy podporující nácvik výslovnosti hlásek:

- EICHLEROVÁ, I., Velké logopedické pexeso
- FIALOVÁ, I., Rozumíš mi?
- NOVOTNÁ, I., Jak pes Logopes učil děti mluvit
- NOVOTNÁ, I., Logopedické deskové hry
- NOVOTNÁ, I., Hravá logopedie
- PÁVKOVÁ, B., Jak se kluci a holky učili říkat L, ĎŤŇ, CSZ, ČŠŽ, R a Ř: logopedie pro děti od 4 do 7 let.
- PÁVKOVÁ, B., Zlomíš si jazýček? Dětem od 4 do 7 let k rozvíjení řeči.
- PÁVKOVÁ, B., Hrajeme si s řečí.
- PĚNKAVOVÁ, H., Povídám, povídáš: rozvoj řeči pro děti od 4 do 6 let
- PĚNKAVOVÁ, H., Povídám, povídáš, povídáme: rozvoj řeči pro děti od 6 do 7
- PUMPRLA, R., Umíš správně vyslovovat? Datel Ťuk ti pomůže!
- ŠTĚPÁN, J., Logopedie: listy pro nácvik výslovnosti.
- ŠÁCHOVÁ, I., Tvořivá logopedie a rozvoj řeči: hrátky se slovy pro předškoláky

PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRŮZKUM VÝVOJE HLÁSEK U DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

4.1 Cíl průzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce s názvem *Hodnocení stavu vývoje hlásek u dětí v soukromé mateřské škole a ve státní mateřské škole* je porovnání stavu vývoje hlásek u 60 vybraných dětí ze dvou mateřských škol. Zjištění logopedická prevence v soukromé a státní mateřské škole v obci Jesenice a popis spolupráce učitele s klinickým logopedem a rodinou. Sestavení návrhu pro logopedickou prevenci v mateřské škole.

V rámci stanovených cílů bylo sledováno nalezení odpovědí na výzkumné otázky:

- Je rozdíl v počtu dětí se správnou výslovností hlásek v soukromé a státní mateřské škole?
- Jaké množství dětí dochází ke klinickému logopedovi?
- Jaká logopedická cvičení provádí pedagogové v mateřských školách v rámci logopedické prevence?

K zjištění cílů průzkumného projektu byly stanoveny hypotézy:

Hypotéza č.1: Ve státní mateřské škole je menší výskyt dyslalie u dětí ve věku 4,5 až 7 let.

Hypotéza č. 2: V soukromé mateřské škole je větší zájem o spolupráci s klinickým logopedem.

Hypotéza č. 3: Soukromá mateřská škola má lepší vybavení logopedických pomůcek než státní mateřská škola.

4.2 Použité metody

V této práci má výzkumná část kvalitativní charakter. K ověření stanovených cílů bylo využito přímé strukturované pozorování dětí s aktivní účastí a dotazník pro učitelky z mateřských škol. Pozorování bylo písemně zaznamenáno do záznamového archu, který byl vytvořen na základě teoretických poznatků. Dotazník obsahoval 10 otázek z toho 5 otázek uzavřených, které byly přesně formulované, 1 polouzavřená a 4 otázky otevřené, kdy respondent odpovídá vlastními slovy.

4.3 Sledovaný vzorek

Průzkum byl prováděn v soukromé mateřské škole a státní mateřské škole v obci Jesenice. Do výzkumu bylo náhodně zařazeno 60 dětí ve věku od 4,5 do 7 let, u kterých byla následně sledována artikulace hlásek a dvě učitelky z obou mateřských škol, které mají pod vedením logopedickou prevenci v těchto školách.

Soukromá mateřská škola je zaměřena na rozvoj jedince a individuální přístup k němu. Rozvíjí jeho nadání. Aktivity jsou pro děti připravovány podle vyhovujících individuálně vzdělávacích potřeb a možností dětí. Respektuje jeho potřeby, podněcuje zvědavost, jazykovou dovednost a tvoření u dětí. Podporuje motorický vývoj, myšlení, paměť a získávání nových informací, dovedností, schopností a návyků, které vedou k bezproblémovému vstupu do základní školy a dalšímu vzdělávání v životě. Cílem mateřské školy je učit děti s radostí, s vlastní aktivitou, experimentováním a zapojováním do činností dle vlastního uvážení a tempa. Přípravuje děti do budoucna, aby byly samostatné a uměly se o sebe samy postarat.

Státní mateřská škola vytváří bezpečné a klidné prostředí pro děti i dospělé. Učitelky vnášejí do tříd pohodu a dobrou náladu tak, aby ve škole byla klidná a příznivá atmosféra. Škola se s rodinou snaží rozvíjet osobnost samostatného, sebevědomého dítěte, schopného komunikovat a spolupracovat. Učitelky odporují odvahu a činorodost, zdravý vývoj a přiměřenou pohybovou aktivitu dítěte. Snahou je dovést dítě na konci předškolního věku k tomu, aby v rozsahu svých osobních předpokladů získalo přiměřenou fyzickou, psychickou a sociální samostatnost, základy pro další rozvoj

a učení, pro život a vzdělání. Cílem školy je rozvíjet osobnost dítěte s ohledem na jeho potřeby, zájmy, nadání, zajišťovat jeho pocit bezpečí jistoty a klidu a při tom pěstovat v dítěti zdravé sebevědomí, sebejistotu a samostatnost.

4.4 Příprava a harmonogram průzkumu

Praktická příprava na průzkum proběhla v měsíci prosinci, kdy autorka sestavila tabulku pro zaznamenávání vývoje hlásek u jednotlivých dětí vzhledem k jejich věku (4,5-7 let). Pro zjišťování stavu výslovnosti hlásek si připravila vhodné logopedické pomůcky, jednotlivé pomůcky byly konzultovány s klinickým logopedem. Tyto pomůcky byly zapůjčeny z mateřských škol, konkrétně se jednalo např. o sadu obrázků z pomůcky „Klokanův kufr“, kartičky s obrázky ze vzdělávací hry „Vzdělávací kartáčkové hry 1“ a pracovní listy získané z odborné literatury. Dále byl vytvořen dotazník pro učitele (viz Příloha A) na základně, kterého autorka práce získala informaci o průběhu logopedické prevence na konkrétní škole.

V průběhu měsíců leden a únor proběhla v obou mateřských školách depistáž stavu vývoje hlásek u dětí ve věku 4,5-7 let. Průzkum prováděla autorka práce v soukromé mateřské škole za přítomnosti klinického logopeda a ve státní mateřské škole za přítomnosti logopedického asistenta. Depistáž byla prováděna v jednotlivých třídách mateřských škol, a to buď individuálně při rozhovorech s dětmi, nebo při skupinových aktivitách. Při zjištění stavu výslovnosti hlásek u jednotlivých dětí byly použity připravené logopedické pomůcky (viz Příloha B).

V měsíci březnu autorka práce zaznamenané poznatky o stavu výslovnosti u dětí ve věku 4,5-7 let vyhodnotila, shrnula v grafické podobě a došla k závěrům svého průzkumu.

4.5 Vlastní šetření o stavu výslovnosti hlásek

Při depistáži stavu výslovnosti hlásek u jednotlivých dětí byly výsledky šetření zapisovány do záznamových archů, vytvořených podle vývoje hlásek u dětí. Autorka dostala souhlas k fotodokumentaci, která zaznamenává průběh průzkumu a logopedické pomůcky, které byly do průzkumu zařazeny (viz Příloha C). Červená barva v záznamovém archu znázorňuje nesprávnou výslovnost hlásky a zelená barva, správnou výslovnost hlásky. V záznamovém archu také nalezneme věk dítěte a zdali dítě dochází, docházelo či nedocházelo ke klinickému logopedovi. Odpovědi na výzkumné otázky jsou znázorněny v grafické podobě.

Pro zjištění třetí stanovené otázky byl vytvořen dotazník pro učitele z mateřských škol. Dotazník sloužil k získání informací o logopedické prevenci v mateřské škole, o spolupráci s klinickým logopedem a rodinou. Poskytnul přehled o využívaných logopedických pomůckách a používaných logopedických cvičení. Dotazník byl vyplněn učitelkami z obou škol, které mají na starosti logopedickou prevenci v mateřské škole.

Tabulka č. 3: Vývoj hlásek u dětí v soukromé mateřské škole

Vývoj hlásek u dětí v soukromé mateřské škole																					
Děti ve věku 4,5 - 5,5 let																					
Jméno	věk	logopedie	l	d	v	f	h	ch	k	g	ď	ť	ň	č	ž	š					
Samuel	4,5	ne																			
Matyáš	4,8	ne																			
Ema	4,11	ne																			
Šimon	5	ne																			
Kuba	5,2	ano																			
Šárka	5,2	ne																			
Tobiáš	5,3	ano																			
Anna	5,3	ne																			
Dominika	5,4	ne																			
Klaudie	5,5	ukončena																			
Děti ve věku 5,5 - 6,5 let																					
Jméno	věk	logopedie	l	d	v	f	h	ch	k	g	ď	ť	ň	č	ž	š	c	z	s	r	
Kateřina	5,5	ukončena																			
Klára	5,6	ano																			
Dušan	5,7	ano																			
Michal	5,10	ano																			
Lili	5,11	ne																			
Dáša	6	ne																			
Anna	6	ano																			
Michael	6,1	ne																			
Natálie	6,3	ukončena																			
Ondra	6,5	ano																			
Děti ve věku 6,5 - 7 let																					
Jméno	věk	logopedie	l	d	v	f	h	ch	k	g	ď	ť	ň	č	ž	š	c	z	s	r	ř
Victorie	6,5	ano																			
Tereza	6,5	ano																			
Oliver	6,5	ano																			
Petr	6,6	ano																			
Sam	6,6	ano																			
Pavla	6,9	ano																			
Gabriela	6,10	ano																			
Kuba	6,10	ne																			
Jakub	6,11	ukončena																			
Simona	7	ano																			

Zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

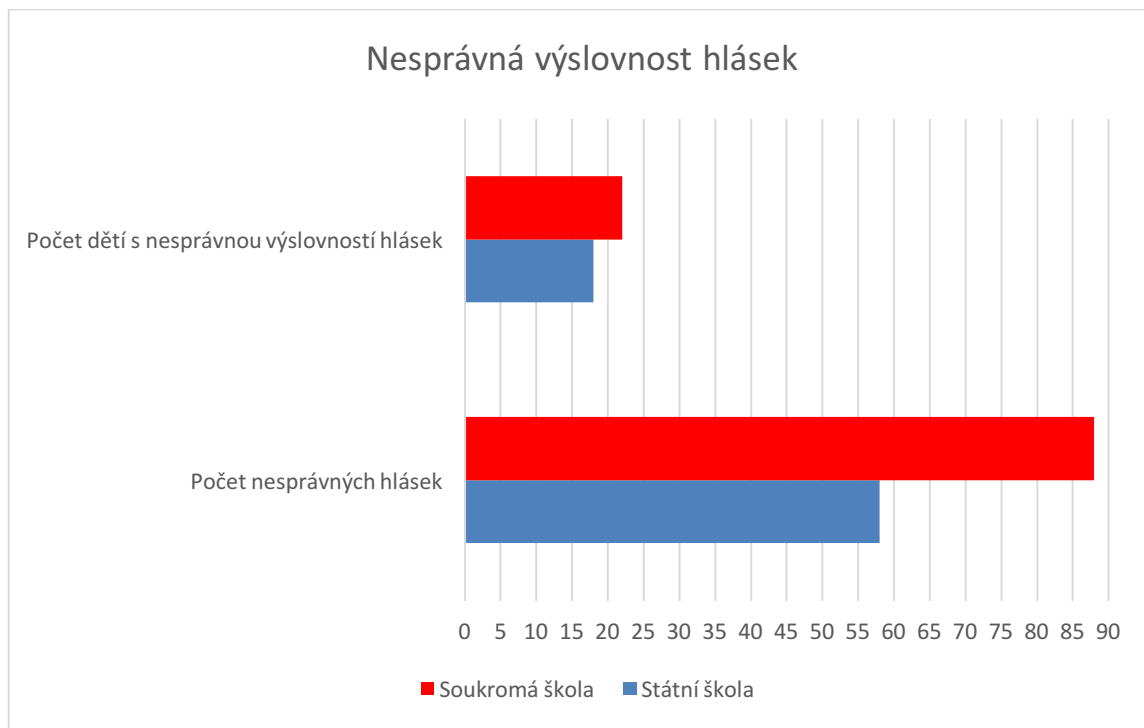
Tabulka č. 4: Vývoj hlásek u dětí ve státní mateřské škole

Vývoj hlásek u dětí ve státní mateřské škole																						
Děti ve věku 4,5 - 5,5 let																						
Jméno	věk	logopedie	l	d	v	f	h	ch	k	g	d'	t'	ň	č	ž	š						
Běta	4,5	ne																				
Štěpán	4,5	ne																				
Michaela	4,7	ne																				
Aneta	4,8	ne																				
Max	4,9	ne																				
Kuba	5	ne																				
Kačka	5,3	ano																				
Lukáš	5,4	ne																				
Anežka	5,5	ukončena																				
Prokop	5,1	ano																				
Děti ve věku 5,5 - 6,5 let																						
Jméno	věk	logopedie	l	d	v	f	h	ch	k	g	d'	t'	ň	č	ž	š	c	z	s	r		
Matyáš	5,2	ne																				
Lucka	5,6	ne																				
Klára	5,7	ano																				
Bruno	5,8	ne																				
Kuba	5,9	ne																				
Oliver	5,10	ano																				
Matěj	5,11	ano																				
Ben	6,2	ano																				
Nina	6,3	ukončena																				
Julie	6,4	ukončeno																				
Děti ve věku 6,5 - 7 let																						
Jméno	věk	logopedie	l	d	v	f	h	ch	k	g	d'	t'	ň	č	ž	š	c	z	s	r	ř	
Tonda	6,5	ano																				
Natálie	6,8	ukončena																				
Zuzana	6,8	ne																				
Jakub	6,9	ukončena																				
Helena	6,9	ne																				
Šimon	6,9	ano																				
Matěj	6,11	ano																				
Adam	7	ukončena																				
Zdeněk	7	ne																				
Dan	7	ne																				

Zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

- Je rozdíl v počtu dětí se správnou výslovností hlásek v soukromé a státní mateřské škole?

Graf 1: Nesprávná výslovnost hlásek u předškolních dětí

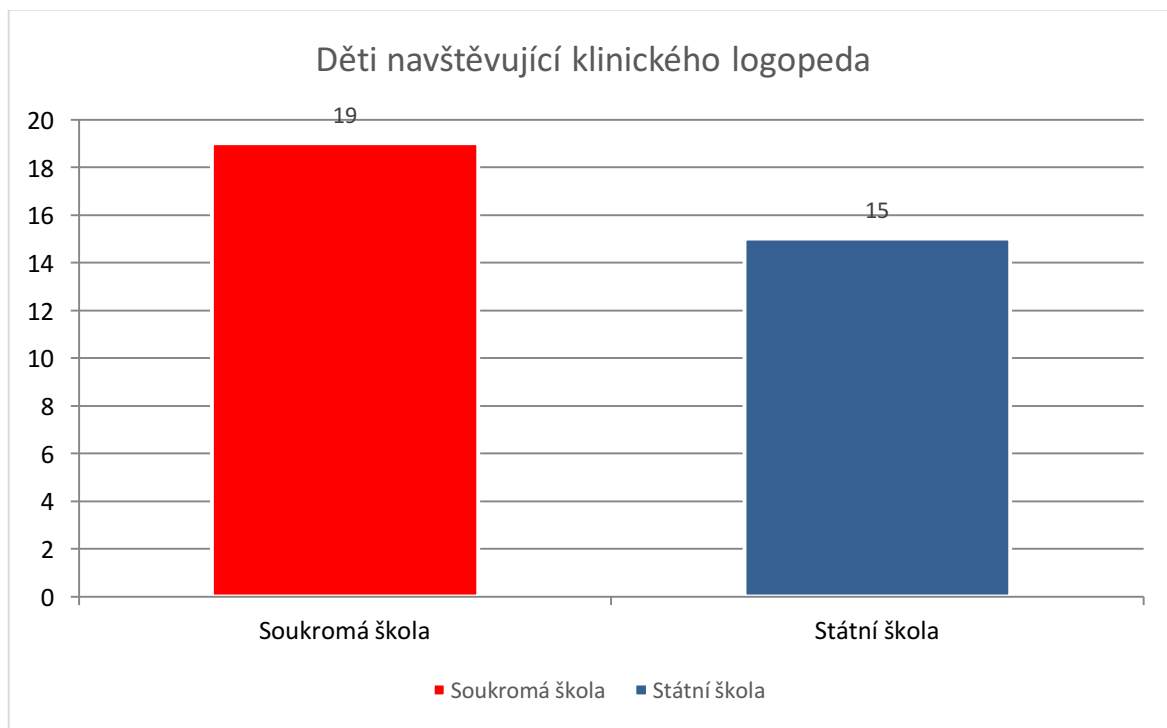

Zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Do depistáže bylo zařazeno 60 náhodně vybraných dětí ze dvou mateřských škol. Z grafu vyplývá, že se vyskytuje vyšší počet dětí s nesprávnou výslovností hlásek v soukromé mateřské škole a to o 4 děti. V soukromé mateřské škole se potvrdilo 22 dětí s dyslalií a ve státní škole 18 dětí. Počet nesprávně vyslovovaných hlásek byl však více rozdílný. V soukromé mateřské škole má 22 dětí celkem 88 nesprávných hlásek a ve státní mateřské škole z 18 dětí má 58 nesprávných hlásek.

- Jaké množství dětí dochází ke klinickému logopedovi?

Graf 2: Děti navštěvující klinického logopeda

Zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Graf vypovídá o tom, že děti ze soukromé mateřské školy navštěvují klinického logopeda více než děti ze státní školy. V soukromé mateřské škole využívá služeb klinického logopeda, který pravidelně dochází do mateřské školy celkem 19 dětí ze 30 tj. 63 %. Ve státní mateřské škole dochází k externímu klinickému logopedovi celkem 15 dětí ze 30 tj. 50 %.

- Jaká logopedická cvičení provádí pedagogové v mateřských školách v rámci logopedické prevence?

Údaje z dotazníků ze dvou mateřských škol:

PRŮZKUM LOGOPEDICKÉ PREVENCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

- *Získali jste nějaké finanční prostředky na rozvoj logopedické prevence?*
  - Soukromá mateřská škola: ne
  - Státní mateřská škola: ano
- *Mají všechny učitelky v MŠ kurz logopedického asistenta?*
  - Soukromá mateřská škola: ne, pouze 1
  - Státní mateřská škola: ano, 8 učitelů
- *Provádějí učitelé v mateřské škole každodenně logopedická cvičení?*
  - Soukromá mateřská škola: ne
  - Státní mateřská škola: ano
- *Spolupracuje MŠ s klinickým logopedem?*
  - Soukromá mateřská škola: ano
  - Státní mateřská škola: ano
- *Provádí klinický logoped depistáž v MŠ?*
  - Soukromá mateřská škola: ano – 2x ročně
  - Státní mateřská škola: ano – 2x ročně
- *Dochází klinický logoped do mateřské školy pravidelně?*
  - Soukromá mateřská škola: ano, 1x týdně
  - Státní mateřská škola: ne
- *Jakou formou nejčastěji provádíte logopedickou prevenci?*
  - Soukromá mateřská škola: skupinová terapie formou hry – 1x týdně se školním psychologem
  - Státní mateřská škola: frontální a individuální terapie formou hry – každodenně s asistentem logopeda

- *Jaké logopedické pomůcky využíváte při výuce?*
  - Soukromá mateřská škola:
    - odborná literatura, říkanky, písničky, zvuková CD
    - stolní hry např. Rozhýbej svůj jazýček, Myšky, Moje první obrázky, Logico Primo
    - činnosti podporující dechová cvičení – hry s pingpongovými míčky, větrníky, bublifuky
    - logopedické obrázkové karty na podporu motoriky mluvidel
    - vlastní pomůcky – sluchová pexesa, nesmyslné obrázky...
  - Státní mateřská škola:
    - projekt na podporu logopedické prevence „Hrošík Logopedík“
    - hry na podporu rozvoje řečových a jazykových schopností – Klokanův kufr
    - činnosti zaměřené na podporu artikulační obratnosti – logopedické obrázkové karty – Vzdělávací kartáčkové hry 1
    - zrakové a sluchové vnímání – pracovní listy z odborných publikací – Šimonovy pracovní listy, Pes Logopes..., zvuková CD, hry podporující zrakovou paměť – Hádej, hádej, sluchová pexesa
    - logopedické zrcadlo
- *Využíváte také logopedické počítačové programy?*
  - Soukromá mateřská škola: ne
  - Státní mateřská škola: ano, logopedický počítačový program Brepta
- *Jakou formou probíhá komunikace s rodiči v oblasti logopedické prevence?*
  - Soukromá mateřská škola: komunikace s rodiči probíhá nejčastěji prostřednictvím emailu či individuálně na konzultačních hodinách
  - Státní mateřská škola: individuální komunikace s logopedickým asistentem při každodenním setkávání rodič x učitel

4.5.1 Získané informace o mateřských školách:

Logopedická prevence v soukromé mateřské škole

Logopedický program v soukromé mateřské škole probíhá pod vedením klinické logopedky a školního psychologa. Školní psycholog spolupracuje s klinickou logopedkou a na základě jejich doporučení provádí u dětí ve věku od 4 do 7 let jednou týdně preventivní logopedická cvičení. Tato cvičení probíhají frontální metodou v jednotlivých třídách. Pro děti jsou připraveny zajímavé logopedické říkanky, stolní hry, dechová cvičení a logomotorická cvičení. K procvičování artikulace využívá školní psycholog logopedické obrázkové kartičky, větrné mlýnky, logopedické deskové hry např. stolní hra Rozhýbej svůj jazýček. Nyní dochází do mateřské školy klinický logoped, který pravidelně, 1x týdně, provádí s přihlášenými dětmi individuální 20minutové logopedická cvičení za účelem kontroly správného řečového vývoje u dětí. Nadále spolupracuje také s rodiči, kteří s dětmi navštíví jednou měsíčně jeho ordinaci. Do tohoto programu rodiče mohou přihlásit své děti po depistáži, která probíhá v září u starších dětí a v lednu u dětí mladších. Jedna učitelka si v tomto školním roce dodělala akreditovaný kurz logopedického asistenta a od příštího roku nahradí práci školního psychologa. Cílem mateřské školy je, aby měla alespoň v každé třídě jednoho pedagoga s akreditovaným kurzem – Logopedický asistent – primární logopedická prevence ve školství, aby byla zajištěná každodenní logopedická prevence v mateřské škole.

Logopedická prevence ve státní mateřské škole

Ve státní mateřské škole se od roku 2013 probíhala pravidelná logopedická prevence ve třídách předškolních dětí, a to formou kroužku, ve kterém byla s dětmi prováděná logopedická prevence. V roce 2015 se mateřská škola zapojila do programu „Podpora logopedické prevence v předškolním vzdělávání“, kde získala státní finanční dotaci na rozvoj logopedické prevence v mateřské škole a zakoupení logopedických pomůcek v hodnotě padesát tisíc korun. Díky těmto penězům si škola mohla vybavit logopedický kabinet moderními logopedickými pomůckami – logopedické zrcadlo, Klokanův kufr, výukové materiály a další pomůcky pro rozvoj řeči a myšlení dětí. Ve škole byl vypracován preventivní logopedický program, do kterého jsou zapojeny děti všech věkových skupin. Preventivní logopedické chvílky probíhají každodenně ve všech třídách. Získání financí z grantu umožnilo zapojit dvě učitelky do kurzu

logopedické prevence a získat osvědčení ve vzdělávacím programu, Národního institutu pro další vzdělávání, Logopedický asistent – primární logopedická prevence ve školství. Od školního roku 2017/2018 jsou všechny učitelky proškoleny v kurzu logopedické prevence a získaly osvědčení Logopedický asistent. Logopedická prevence je nyní součástí každodenního vzdělávacího programové všech třídách. Ve třídách učitelky vytvářejí každý den podnětné pracovní prostředí, které přispívá k rozvoji řečových a jazykových schopností dětí. Do každodenních činností jsou zařazovány činnosti podporující artikulační obratnost, rozvoj fonemického zvuku, zrakové a sluchové vnímání a speciální počítačový program Brepta na interaktivní tabuli podporující rozvoj slovní zásoby.

Učitelky tak vzájemně sdílejí své zkušenosti získané z praxe, spolupracují s rodiči, předávají jim informace o dětech z logopedické prevence, případně doporučují spolupráci s odborným klinickým logopedem, v jehož kompetenci je i náprava řeči a zajišťují další potřebné logopedické pomůcky.

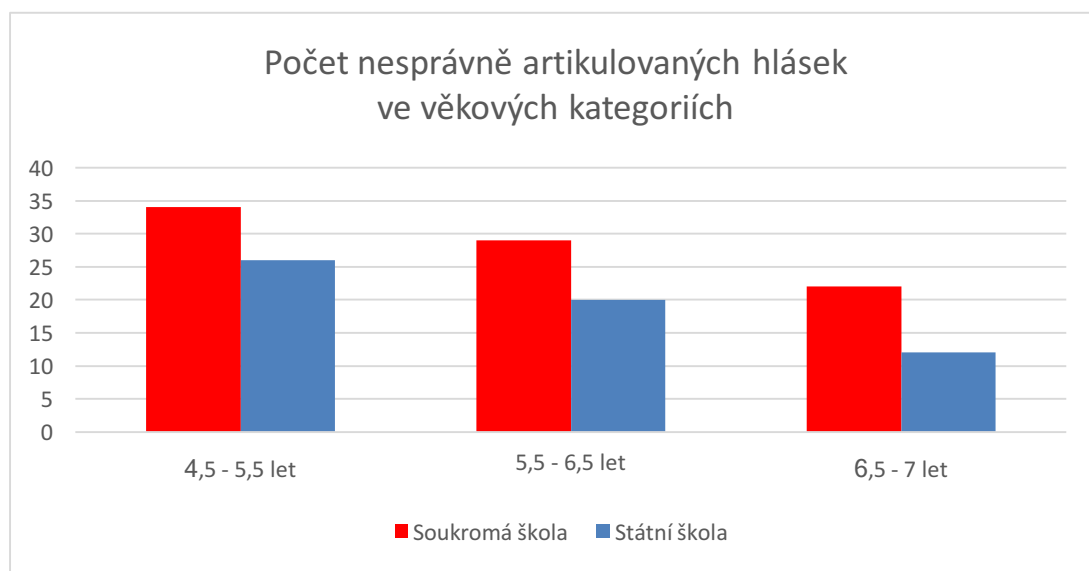
Mateřská škola také spolupracuje s klinickým logopedem, který dvakrát za rok u předem přihlášených dětí provádí logopedickou depistáž. V letních měsících je v mateřské škole klinickým logopedem pořádán logopedický příměstský tábor, kde se děti věnují intenzivně logopedii, ale i tráví svůj čas kreativními činnostmi a pobytem na školní zahradě.

4.6 Objasnění hypotéz

Pro naplnění stanovených cílů bakalářské práce byly sestaveny hypotézy. K získání odpovědí na hypotézy byla provedena depistáž stavu výslovnosti hlásek u dětí v soukromé a státní mateřské škole. Do průzkumu bylo celkem zařazeno 60 dětí ve věku od 4,5 do 7 let. Děti byly rozděleny do tří skupin podle věku 4,5-5,5 / 5,5-6,5 / 6,5-7 let. Dále byl pro učitele mateřských škol vytvořen dotazník s 10 otázkami, které mapovaly logopedickou prevenci v konkrétní mateřské škole.

Hypotéza č.1: Ve státní mateřské škole je menší výskyt dyslalie u dětí ve věku 4,5 až 7 let.

Graf 3: Počet nesprávně artikulovaných hlásek ve věkových kategoriích

Zdroj: autor práce, 2018 (vlastní šetření)

Z depistáže vyplývá, že opravdu ve státní mateřské škole je nižší výskyt dyslalie. Hypotéza byla tedy potvrzena. Zcela správnou výslovnost mělo 20 dětí z 60. Dyslalie byla zjištěna u 22 dětí ze soukromé mateřské školy a u 18 dětí ze státní mateřské školy. Rozdíl mezi školami ve výskytu dyslalií není výrazný, ale jako výraznější se jeví počet nesprávně artikulovaných hlásek u jednotlivých dětí. Ve skupině nejstarších dětí 6,5-7 let byl zjištěn největší rozdíl. V soukromé mateřské škole bylo u 10 dětí zjištěno 22 nesprávně artikulovaných hlásek a ve státní mateřské škole u 10 dětí 12 nesprávně artikulovaných hlásek.

Ve státní mateřské škole jsou prováděna preventivní logopedická cvičení již od útlého věku dětí tzn. od nástupu dětí do MŠ ve třech letech. Logopedická cvičení jsou zařazována pravidelně do režimu dne. Škola také získala státní finanční dotaci z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která přispěla k zakoupení kvalitních logopedických pomůcek. Tyto pomůcky jsou pro učitele dostupné, protože jsou ve všech třídách a učitelé s nimi každodenně pracují. Zároveň byla dotace využita

k proškolení dalších dvou učitelů v oblasti logopedické prevence a získání certifikátu Logopedický asistent – primární logopedická prevence ve školství.

V soukromé mateřské škole je vyšší výskyt dyslalie. Logopedická prevence je ve škole zajištěna pouze v předškolních třídách školním psychologem, který provádí 1x týdně preventivní logopedická cvičení a pro děti, které přihlásili rodiče k individuální logopedické péči, dochází 1x týdně klinický logoped, který s dětmi provádí individuální logopedická cvičení za účelem kontroly správné výslovnosti hlásek. Soukromá mateřská škola není dostatečně vybavena logopedickými pomůckami, učitelé si některé pomůcky vytváří sami. Je tedy průkazné, že včasná a zejména pravidelná preventivní logopedická cvičení prováděna v mateřské škole přispívají k předcházení vývojovým vadám řeči u předškolních dětí.

Hypotéza č. 2: V soukromé mateřské škole je větší zájem o spolupráci s klinickým logopedem.

Hypotéza byla potvrzena. Do soukromé mateřské školy dochází pravidelně 1x týdně klinický logoped, jehož logopedickou terapii si rodiče plně hradí sami. Tento logoped provádí 2x do roka depistáž u všech přihlášených dětí: září – předškolní děti a v lednu – mladší děti. Na základě této depistáže pracuje klinický logoped s vybranými dětmi po celý školní rok a provádí s dětmi logopedická cvičení, která vedou k odstranění dyslalie u jednotlivých dětí. Spolupracuje také s rodiči dětí, kteří k ní docházejí do ordinace 1x měsíčně. Rodičům doporučí, jak s dítětem pracovat v domácím prostředí, jak správně hlásku vyvozovat a dítě k pravidelnému cvičení motivovat. Při svých pravidelných návštěvách kontroluje logopedka správný postup při nápravě hlásky, své poznatky zapisuje do sešitu, který má každé dítě a případně zapisuje poznámky pro rodiče. Na základě této spolupráce logoped x rodič je náprava jednotlivých hlásek rychlejší a efektivnější.

Státní mateřská škola má svého externího klinického logopeda, který 2x za rok (září – předškolní děti, leden – mladší děti) provede depistáž s přihlášenými dětmi. Rodičům doporučí v případě zjištěné dyslalie návštěvu její ordinace, která se nachází v blízkosti mateřské školy. K zařazení do logopedické péče je potřeba, aby rodiče

zajistili také doporučení pediatra, v tomto případě je logopedická péče pro rodinu zdarma a hradí ji zdravotní pojišťovna.

Hypotéza č. 3: Soukromá mateřská škola má lepší vybavení logopedických pomůcek než státní mateřská škola.

Tato hypotéza byla, na základě otázky z dotazníku, vyvrácena. Soukromá mateřská škola nezískala potřebné finance na kvalitní vybavení logopedických pomůcek. Nemohou zařadit do výuky speciální počítačové logopedické programy z důvodu absence interaktivních tabulí. Učitelé jsou tedy odkázáni na vlastní tvorbu logopedických pomůcek či zakoupení základních dostupných logopedických pomůcek. Naopak státní mateřská škola získala dotaci na základě podaného projektu. Finanční prostředky byly využity k nákupu kvalitních pomůcek. Byl zakoupen Klokanův kufr, který je souborem didaktických pomůcek. Je pojat komplexně, takže pomáhá diagnostikovat, co dítě skutečně umí a zvládá. Na interaktivních tabulích probíhá logopedická chvilka s logopedickým počítačovým programem Brepta. Je to program na rozvoj komunikativních dovedností především předškolního, ale i mladšího školního věku dětí. Základem programu je databáze zvukových podnětů a každý zvukový podnět je spojen barevným obrázkem. Děti si mohou hrát se slovy, používat zdobněliny, rýmovat, hrát slovní fotbal, hlasové domino a pexeso. Přiřazují obrázky k větám, volně popisují měnící se obrázky a hrají rytmická cvičení. Státní mateřská škola má vytvořen vlastní program logopedické prevence „Hrajeme si s Hrošíkem Logopedíkem“, do kterého jsou zapojeny všechny děti docházející do školy a jsou využívány veškeré logopedické pomůcky, které škola vlastní.

Z výsledků hypotéz, které vycházely z provedeného průzkumu soukromé a státní mateřské škole dospělo se k naplněním cílů. Bylo zjištěno, že materiální vybavení pro provádění logopedické prevence je lepší ve státní mateřské škole. Vývoj jednotlivých hlásek u dětí je však celkem srovnatelný. Z celkového počtu 60 dětí se potvrdila dyslalie u 40 dětí a to 18 dětí ze státní mateřské školy a 22 dětí ze soukromé mateřské školy. Ve státní mateřské škole pracují logopedičtí asistenti již od tří let, tj. od doby od nástupu dětí do mateřské školy a z tohoto důvodu jsou některé hlásky vyvozeny přesněji již v mladším věku. Vlivem každodenní logopedické prevence dochází taky k rychlejšímu vyvození hlásek, děti si jejich používání dříve zafixují v mluvě, a to především díky

pravidelnému opakování logopedických říkanek a písniček. Rodiče dětí jsou formou nástěnek informováni o textech říkanek, se kterými se děti seznamují a mohou tak následně i v rodině pokračovat v preventivním procvičování.

V soukromé mateřské škole se začíná se systematickou logopedickou prevencí až u předškolních dětí v posledním roce školní docházky, takže u řady mladších dětí dochází k pozdějšímu správnému upevňování hlásek.

4.7 Návrh pro logopedickou prevenci v mateřských školách

Nejen rodina, mateřská škola, ale také okolí má nezastupitelný podíl na rozvoji řeči a jazyka dítěte. V dnešní moderní době nás obklopuje uspěchaný životní styl, nadměrný okolní hluk, nedostatečný pohyb a také média, který mají na vývoji řeči u dětí negativní vliv. Technický pokrok nemůžeme zastavit a záleží na rodičích, jak využijí tablety a počítače. Můžeme je využívat na rozvoj řeči, ale jistě nenahradí společné čtení a intervenci s rodiči, které mají na rozvoj řeči velmi silný pozitivní vliv. Děti se řeč učí odposloucháváním, je to schopnost specificky lidská. Pokud má dítě v řečové oblasti obtíže, můžeme je zjistit již kolem třetího roku života. V případě, že se zjistí nějaký problém, je nezbytné se obrátit na pomoc klinického logopeda, který diagnostikuje jazykový vývoj dítěte nebo pedagogicko-psychologickou poradnu v rámci diagnostiky školní zralosti. Velmi důležité je tyto odchylky podchytit již před vstupem do základní školy. Proto v mateřských školách probíhají logopedické prevence pod dozorem logopedických asistentů, kteří jsou s dětmi téměř nepřetržitě. Mohou mapovat rozvoj řeči u dětí a odhalit první řečové nedostatky. Jsou také navázané spolupráce s klinickými logopedy, které provádějí depistáže, učí postup rozvíjení řeči a pomáhají včas odstranit řečovou vadu.

Logopedická prevence by měla být zařazena do každodenního programu mateřské školy a neměla by být podceňována. Pedagogové by měli činnosti spojené s logopedickou prevencí pravidelně zařazovat do vzdělávací činnosti. Jednotlivé činnosti v oblasti logopedické prevence by měly být rozpracovány ve Školním vzdělávacím programu nebo v jeho příloze. Programu logopedické prevence se zúčastňují všechny děti, tedy i ty, které nemají žádnou vadu komunikačních schopností. Děti se nikdy nesmí přetěžovat, klást na ně nepřiměřeně vysoké požadavky a je důležité

dodržovat jejich individuální tempo a dovednosti. V rámci logopedické prevence se neprovádí žádná úprava vady řeči pouze se klade důraz na prevenci.

Logopedická prevence se provádí převážně formou hry, která je pro děti předškolního věku přirozená. Hra je prostředkem učení a vzájemné interakce. Pokud je logopedická prevence vedena jako zaměřená aktivita, kterou předcházíme poruchám komunikačních schopnostech a je převedena do hry, úspěch je z části zaručen. Logopedickou prevenci zařazujeme do vzdělávacích činností ať už jako hlavní řízená činnost nebo logopedická či artikulační chvílka. S dětmi se pracuje různými formami práce – skupinově, individuálně, ale i frontálně. Metody logopedické prevence by se měly pojmout tak, aby děti bavily, zaujaly a aktivně do činností zapojovaly.

Činnosti by se měly zaměřit především na:

- procvičování mimiky a obličejových svalů
- artikulační cvičení pro správnou výslovnost jednotlivých hlásek
- dechová cvičení
- zrakové vnímání
- sluchové vnímání
- hrubou a jemnou motoriku
- grafomotoriku
- rozvoj kresby
- na rytmiizaci řeči
- rozvoj zpěvu

Oblasti logopedické prevence:

– Motorika

Náměty k procvičení jemné motoriky ruky – cvičíme, pokud možno několikrát denně a jen krátkou dobu (minimálně 3-5 min.). Cvičení doprovázíme říkankou, využíváme rytmus, zpíváme písničky. Cvičení začínáme vedoucí rukou, ruce vystřídáme, a nakonec oběma rukama současně. Cviky provádíme se zrakovou kontrolou i bez. Při procvičování jemné motoriky a grafomotoriky využíváme velkých papírů, houbičky a tabule. Podporujeme hry s přírodninami, plastelínou, korálky a spontánní kreslení.

Důležité je využití her pro rozvoj motoriky, protože v nich dochází k přiměřenému a rovnoměrnému rozvoji všeobecné obratnosti. Do každodenních činností zařazujeme také cvičení pro koordinaci pohybu. Pro děti připravujeme hry podporující překonávání překážek, skákání, běhání, lezení a házení. Je potřeba jim umožnit dostatek pohybu po celý den, ať už ve vnitřních prostorách školy, tak i ve venkovních prostorách, kde svou pohybovou obratnost mohou rozvíjet na prolézačkách, houpačkách, skluzavkách a dalších.

Motorika mluvidel – u dětí 3-4 roky používáme zejména napodobovacího reflexu, nejsou kladeny vysoké nároky na přesnost a rychlost provedení. Motoriku mluvidel procvičujeme zejména pohybem rtů, mrštností jazyka a procvičením obličejové mimiky. U dětí 3-6 let postupně využíváme cíleného nácviku, který směřuje na určitou skupinu hlásek. Cvičení musí být provedeno přesně a důsledně, nutná je koordinace pohybů a obratnost. Artikulační cvičení zařazujeme do běžných her. Důležitý je nácvik správného dýchání, nádech nosem a výdech nosem a ústy, které můžeme procvičovat foukáním do bublifuku, větrníku či pírků. Procvičuje správné dýchání při řeči, zpěvu a učíme správnému hospodaření s dechem.

– Mluvní dovednosti

Porozumění řeči – pomocí slovních her se rozvíjí slovní zásoba (hry typu „Šla babička do městečka“, „Maminka vaří“). Hry se slovy jsou u dětí velice oblíbené, procvičují se protiklady, přirovnání, synonyma, hledání významu, stupňování, hledání

slov na danou hlásku, rýmování, řešení nesmyslů, hledání nadřazeného a podřazeného pojmu.

Vyjadřovací schopnosti – jde o různé hádanky, vyprávění příběhů, pohádky, vymýšlení příběhu podle obrázků, dramatizace známých pohádek a hraní divadla, které zbavuje dítě ostychu z komunikace a vystupování na veřejnosti. K vyjadřovacím schopnostem přispíváme i během komunitních kruhů, kdy si společně děti a učitelky povídají na dané téma nebo řeší emoce, pocity, sdělují své zážitky a vzpomínky.

– **Rozvoj zrakové percepce**

Pro rozvoj zrakového vnímání jsou velmi důležité hry s tříděním předmětů podle různých kritérií. Dále rozlišování a poznávání barev („Pan čáp ztratil čepičku“). Pojmenovávání obrázků s věcmi, zvířaty, předměty a jejich třídění a přiřazování podle daných kritérií. Třídění na základě vnímání tvarů zrakem i hmatem. Dále procvičujeme zrakovou paměť (hra „Co se změnilo“, „Kimova hra“, „Hra na detektiva“), orientaci v prostoru – pojmenování zleva doprava („Obrázkový diktát“), hledání odlišností a stejných prvků na obrázku a vyhledávání detailů u předmětů. K zrakové diferenciaci používáme pexesa, karetní hry, domina a ke zrakové analýze a syntéze potom puzzle, dokreslování tvarů, hra „Co k sobě patří“, stříhání a hry se stavebnicemi.

– **Rozvoj sluchového vnímání**

U dětí předškolního věku rozvíjíme smysl pro tempo řeči, melodii, rytmus a vlastnost tónu. Děti učíme vnímat a rozlišovat zvuky kolem nás (užití CD se zvuky). Často s nimi zpíváme, tvoříme rýmy, procvičujeme rytmizaci a recitujeme básničky. Zařazujeme hry na sluchovou orientaci v prostoru („Slepá bába“, „Ptáčku pípní“, „Kdo tě volá“, „Hra na ozvěnu“). U dětí je procvičována i akustická paměť, kde se průběžně učí z paměti básničky, říkadla, písničky, vypráví a dramatizují pohádky. Pro akustickou diferenciaci a sluchové rozlišování se využívá mnoho her („Na ozvěnu“, „Jakou hlásku slyšíš na začátku slova“, „Jede, jede mašinka, veze, veze písmenka“, „Po třídě se projdi, co začíná na..., najdi“, „Vymysli co nejvíce slov na hlásku...“, hra „Na Mart'any“). Procvičujeme i dvojice slov, která se od sebe liší pouze změnou hlásky, délkou samohlásky nebo vynecháním hlásky. Děti vymýšlejí slova od jednoho slovního

základu, procvičují první a poslední slabiku či hlásku (hra „Na řetěz“, „Slovní kopaná“) a hledají rýmy (hra „Na básníky“).

– **Časová a prostorová orientace**

Orientaci v čase se procvičuje při každodenních činnostech, událostech a rituálech – režim dne v mateřské škole, při řazení dnů v týdnu, ročním období a měsíců. Dále při řazení obrázků z pohádek („Povídám, povídám pohádku“), sledování časové posloupnosti a seřazování obrázků s určitým dějem.

Pro nácvik prostorové orientace je důležité vědět, že dítě ovládá své tělesné schéma, protože v prostoru se orientuje pomocí svého těla. Dítě zjišťuje svou pozici, kterou zaujímá vzhledem k předmětům, které ho obklopují. Procvičují se prostorové pojmy před, za, vedle...a pojmy vlevo, vpravo, uprostřed. Hry podporující prostorovou orientaci – práce s geometrickými tvary, pracovní činnosti, bludiště, skládání mozaiky, hry podporující orientaci na těle („Kuba, řekl“, „Hra na sochy“, „Siamská dvojčata“).

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit stav vývoje hlásek u vzorku 60 dětí předškolního věku v soukromé a státní mateřské škole. Z výsledku vyplývá, že pravidelné provádění logopedické prevence v mateřské škole vede k rychlejšímu upevnování správné výslovnosti hlásek u dětí předškolního věku a děti tak nastupují k docházce do základní školy bez nutnosti dalších náprav výslovnosti.

Teoretická část byla vypracována na základě poznatků z odborné literatury a je sestavená ze 3 kapitol. V první kapitole byl popsán psychomotorický vývoj dítěte se zaměřením na vývoj hry a kresby dítěte. Druhá kapitola byla zaměřena na rozvoj řeči předškolního dítěte, na schopnost dorozumívat se s okolím a na využívání řeči jako komunikačního prostředku. Třetí kapitola byla věnována problematice narušeného vývoje řeči se zaměřením především na dyslalii. V této kapitole byla zdůrazněna důležitost pravidelné logopedické prevence v mateřské škole a využívání při rozvíjení řečových schopností dítěte. Preventivní logopedická péče v mateřské škole vede zejména k rozvoji slovní zásoby předškolních dětí, zdokonalení obratnosti mluvidel a tím se zlepšují vyjadřovací schopnosti dětí. Rozvíjí se také smyslové vnímání a jemná motorika. Mateřská škola výrazně pomáhá v případě, že vady a poruchy řeči vzniknou na základě nesprávného mluvního vzoru v rodině nebo při nepodnětném rodinném prostředí. Velice důležité je, že při pravidelných logopedických preventivních cvičení, prováděných formou hry, dochází k rozvoji nezralého sluchového i zrakového vnímání a k procvičování obratnosti mluvidel.

Praktická část vychází z části teoretické. Zpracovává zjištěné údaje z depistáže o stavu výslovnosti hlásek u dětí od 4,5 do 7 let. Zjištěné výsledky vedou k poznatku, že provádění pravidelné každodenní logopedické prevence v mateřské škole vede k rychlejšímu upevnování hlásek v řeči dítěte. Ve státní mateřské škole je nižší výskyt dyslalie než v soukromé mateřské škole. Důvodem nižšího výskytu dyslalie je pravidelné, každodenní provádění logopedické prevence u všech dětí ve státní mateřské škole, což vede k rychlejšímu upevnování správné výslovnosti hlásek u dětí. Program logopedické prevence je podrobně propracován v projektu mateřské školy, učitelky jsou proškoleny jako logopedické asistentky. Státní mateřská škola je také dostatečně

vybavena logopedickými pomůckami a logopedická prevence je prováděna každodenně. V soukromé mateřské škole je každodenní logopedická prevence nahrazena spoluprací s klinickým logopedem v omezené míře – 1x týdně. Z tohoto důvodu dochází více dětí do ordinace soukromého klinického logopeda, který spolupracuje s mateřskou školou.

Současně bylo provedeno dotazníkové šetření u učitelek z obou mateřských škol. Z výsledků dotazníku vyplývá, že státní mateřská škola je vybavena mnohem lépe logopedickými pomůckami než soukromá mateřská škola. Objasněním hypotéz bylo dosaženo cíle zadání.

Pro předcházení dyslalie u dětí je v praktické části sestaven návrh pro logopedickou prevenci v mateřské škole. Je vhodné zařazovat logopedickou prevenci ve všech typech mateřských škol již od útlého věku. Učitelka – logopedický asistent v rámci logopedické prevence provádí s dětmi přípravná cvičení k provádění artikulačních pohybů, rozvoj motoriky mluvních orgánů, dechová cvičení se mohou provádět již s dětmi od 3 let, neboť příčinou dyslalie může být i nedostatečná koordinace motoriky mluvních orgánů.

Výsledky této práce poukazují na důležitost logopedické prevence v mateřských školách již od útlého věku dětí, zařazení preventivních logopedických činností do každodenních činností, které zajišťují u dětí správný vývoj řeči.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.

BEZDĚKOVÁ, Jana. Učíme naše dítě mluvit. 2., upr. adopl. vyd. Praha: Arista, 2014. ISBN 978-80-87867-10-5.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. Komunikace dětí předškolního věku. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

KAZDOVÁ, Vlastimila. Správná řeč: předpoklad úspěšného školáka. Ostrava: Montanex, 2011. Logopedie. ISBN 978-80-7225-354-8.

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. Vady řeči u dětí: návody pro praxi. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.

KLENKOVÁ, Jiřina. Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN isbn:80-247-1110-9.

KUTÁLKOVÁ, Dana. Budu správně mluvit: chodíme na logopedii. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. Vývoj dětské řeči krok za krokem. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-1026-9.

OTEVŘELOVÁ, Hana. Školní zralost a připravenost. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. Klinická logopedie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-340-6.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Průvodce dětským světem. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-1907-8.

TOMÁŠKOVÁ, Iva. Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BOWEN, Caroline. Children's Speech Sound Disorders. New York: John Wiley & Sons Inc, 2014. ISBN: 978-11-186-3402-8

Seznam použitých internetových zdrojů

Chytré didaktické hračky a hry pro mateřské školy | SprávnáHračka.cz, hry děti, hračky, hry pro děti, dětské hry, hry pro předškoláky, hračky pro mateřské školy. SprávnáHračka.cz | Hračky a hry pro šikovné a chytréděti, hry, dětské hry, hračky pro mateřské školy, hračky pro dětské koutky [online]. Copyright © 2007 [cit. 28.11.2017]. Dostupné z: <http://www.spravnahracka.cz/chytre-didakticke-hracky-a-hry-pro-deti>

Logopedické pomůcky a pomůcky pro děti s SPU. Logopedické pomůcky a pomůcky pro děti s SPU [online]. Dostupné z: <http://www.logopedie-vendy.cz>

Logopedie-pomůcky. Logopedie-pomůcky [online]. Copyright © 2009 Pomůcky logopedie. [cit. 02.12.2017]. Dostupné z: <http://www.logopedie-pomucky.cz/>

Vady řeči, logopedie | Výukové programy PACHNER. PACHNER, vzdělávací software, s.r.o. [online]. Dostupné z: <http://www.pachner.cz/vyukove-programy-95k/poruchy-uceni-21k/vady-rci-logopedie-151k>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj slovní zásoby.....	15
Tabulka 2: Vývoj artikulace u dětí předškolního věku	16
Tabulka 3: Vývoj hlásek u dětí v soukromé mateřské škole	35
Tabulka 4: Vývoj hlásek u dětí ve státní mateřské škole	36

Seznam grafů

Graf 1: Nesprávná výslovnost hlásek u předškolních dětí	37
Graf 2: Děti navštěvující klinického logopeda.....	38
Graf 3: Počet nesprávně artikulovaných hlásek ve věkových kategoriích	43

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
Příloha B – Pomůcky pro zjištění vývoje hlásek u dětí	II
Příloha C – Fotodokumentace z průběhu průzkumu	XIV

Dotazník

Logopedické prevence v mateřské škole

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

Odpovězte, prosím, na následující otázky ano / ne:

Získali jste nějaké finanční prostředky na rozvoj logopedické prevence?

Mají všechny učitelky v MŠ kurz logopedického asistenta?

Provádějí učitelé v mateřské škole každodenně logopedická cvičení?

Spolupracuje MŠ s klinickým logopedem?

Provádí klinický logoped depistáž v MŠ?

Dochází klinický logoped do mateřské školy pravidelně?

Ne

Pokud ano, jak často

Jakou formou nejčastěji provádíte logopedickou prevenci?

Jaké logopedické pomůcky používáte při výuce?

Využíváte také logopedické počítačové programy?

Jakou formou probíhá komunikace s rodiči?

Pomůcky pro zjištění vývoje hlásek u dětí

Hlásk L

VLK A BOTY
Na motivy rumunské pohádky

OBRÁTKOVÁ POHÁDKA

"NEMÁM", POVIDÁ
"PŘIVEZL JSEM RADĚJI DVA
ŠEVCE, ABY TI PŘIPRAVILI
PŘÍMO NA MÍRU." STRHNUL PLACHTU,
POD PLACHTOU SE OBVEVILI DVA OBROVŠTÍ
A HNED VYSKOČILI NA
NEČERAL, UTÍKAL DO
NEUBLIŽŠÍ SE PŘED
NÍ POSADILI A NECHALI TAM STRACHOVAT SE
O HOLÝ ŽIVOT AŽ DO VEČERA.
HOHOHO, SMÁL SE
TAK TADY MÁŠ
PŘESNĚ NA MÍRU, ZA
TO, ŽE JSI MNE CHTĚL SEŽRAT.
Od těch dob se
člověku vyhýbají.

V BLÍZKO
ŽIL
JEDNOU ORAL NA , KODŽE TU SE
VYŘÍTL
A ŘVAL, ŽE HO SEŽERE. "NEŽER MNE" POVIDÁ
"JÁ TI ZA TO NĚCO DÁM. "DOBŘE",
SOUHLASIL. "JAKO MI
" DRUHÝ DEN PŘITÁHL NA
S PŘIKRYTÝM PLACHTOU.
TAM UŽ ČERAL : "KDE MÁŠ
?"

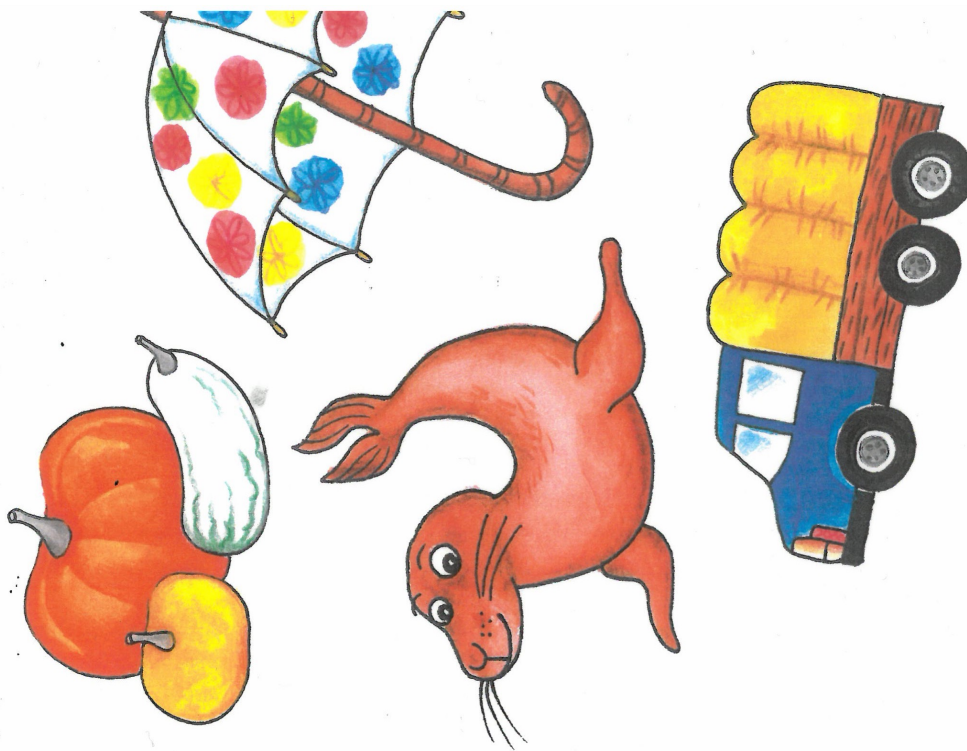
Ď Ť Ň x D T N

Povím **tetě Mileně**:
Já jsem viděl _____ !

Nina snědla Týně
jahody a _____ .

Venku padá **dešťík**,
dědeček má _____ .

Toniček má pěkný vlak,
autíčko i _____ .

Co nás v létě vábí?

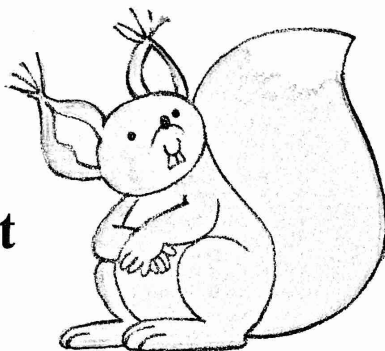
**voňavá travička
chladivá vodička
šťavnatá višnička**

Říkej básničku a čti podle obrázků

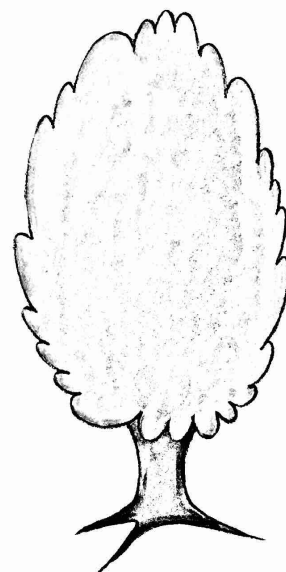
Venda volá Ivetku:

„Vylez, pojd' sem honem!

Vidím skákat

za vysokým

“

”

Napodobuj mě

*Polož si dlaň před pusu a zkus si ji pofoukat.
Nejprve si však svoje horní zoubky opři
o spodní ret.*

F f

Vítr potká větříka a spolu s ním si zafouká.

Větřík:

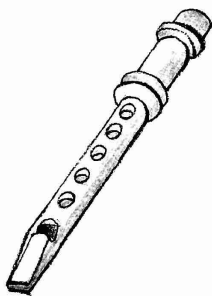
fi – fi – fi
fo – fo – fo
fa – fa – fa
fu – fu – fu

Vítr:

fííí – fííí
fófó – fófó
fáfá – fáfá
fúfú – fúfú

Zahrajeme si na muzikanty.
Napodobuj hru na hudební nástroj a říkej:

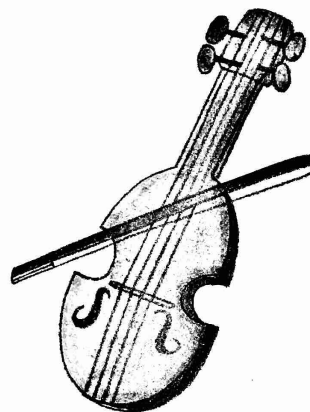
Flétna – fuja...

– fuja, fuja

– duf, duf, duf

– fidly, fidly

H

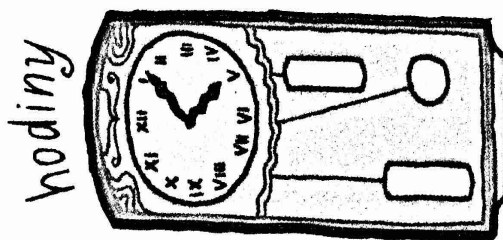
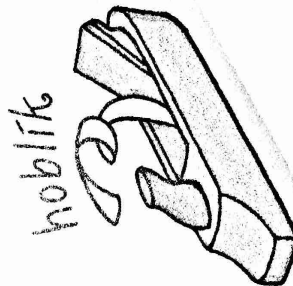
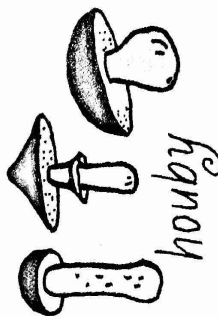
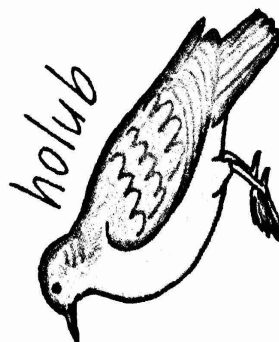
Vydechni zhluboka, přidej hlas a uslyšíš hlásku **H**.

HA HE HI HO HŮ. Která z těchto slabik je podobná houkání sov? **H**

*Hajný, halena, hasič – váha,
hejno, heslo, hejma – oheň, líheň,
hýbe, hýl, hýká – nohy, paňví,
houby, hotel, hody – náhon, pohon,
hůlka, hudba, humna – mohu, pomohu,
hlad, hladí, hlava, jehně, mihne.*

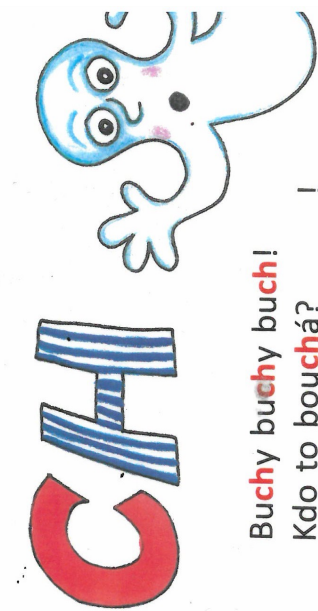
Říkej, kdo má nohy a kdo nemá nohy.

Jezevec, hlemýžď, včela, pavián, had, tučňák, ještěrka, ryba, **holub**, krotodýl, sluníčko

Hlásky H je nevýrazná, některé dítě ji ve spontánní řeči nepostřehne, a proto hlásku neuzívá. Vyvození hlásky nedělá problémy. Vytváří se nápodobou. Dítěti řekneme, ať vydechne z plných plic. Můžeme mu položit ruku na prsa a tak zdůraznit, že odtud vydechne, na konci výdechu vysloví H. Dítěti názorně předvedeme. Dítě motivujeme hrou: Sova houká HŮ HŮ.

Holub, houby, hoblík, hodiny začínají stejnou slabikou. Víš kterou?

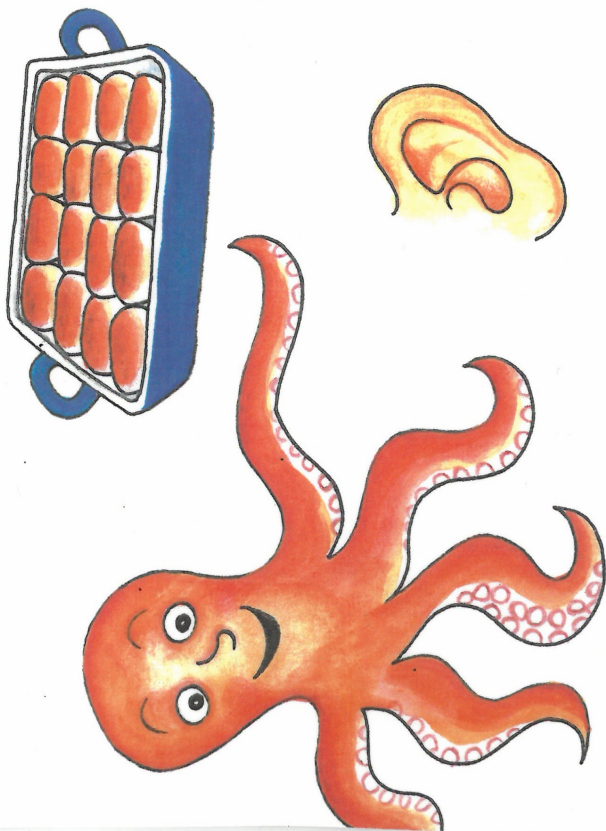
Buchy buchy buch!
Kdo to bouchá? _ _ _ !

Na Chodově v podchodu
mají devět _ _ _ .

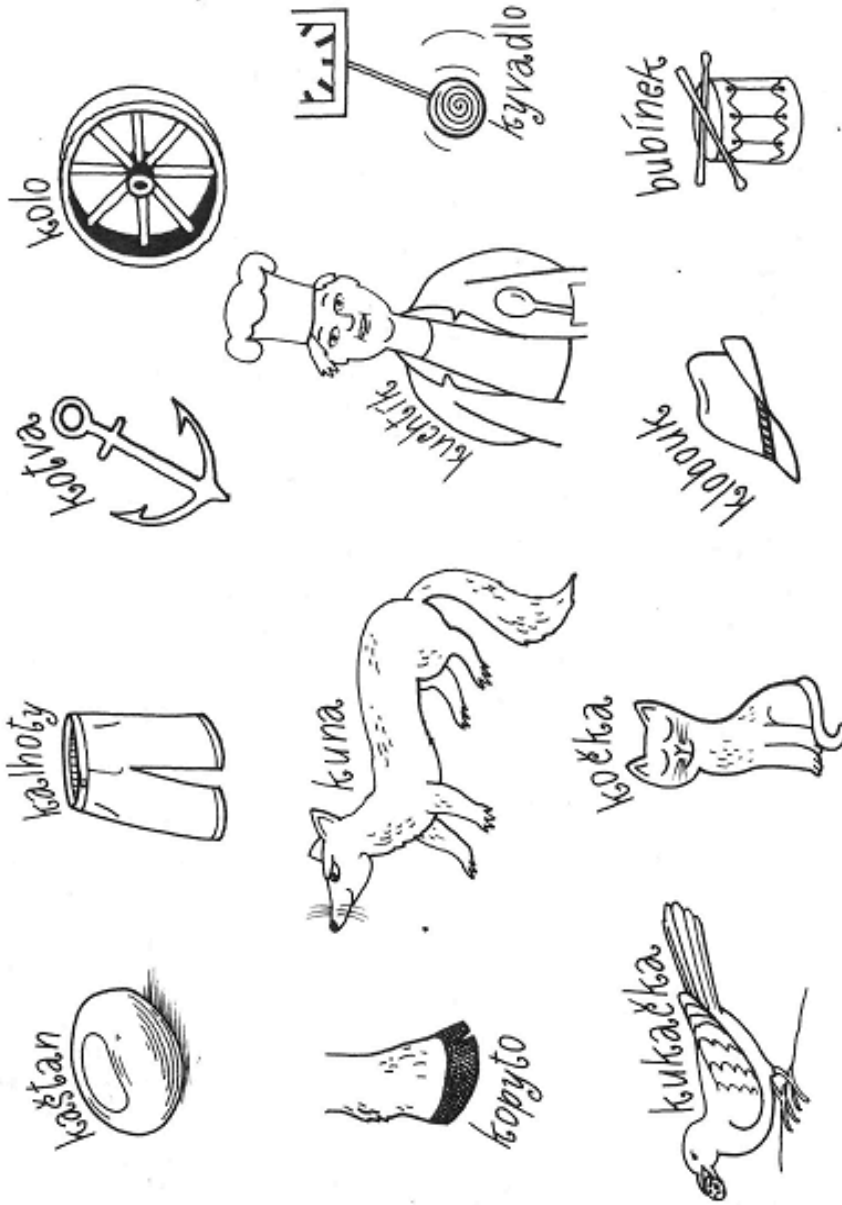
Jedna blecha neposlucha
pochoduje kolem _ _ _ .

Michal chytal na udici,
a co chýtil? _ _ _ _ _ !

Ukuchtily kuchtičky
tuze chutné _ _ _ _ _ .

Procvič si zrakovou paměť. Pojmenuj obrázky, dvakrát si je zopakuj, pak zavři knížku a vyjmenuj ty, které si zapamatuješ.

G

góól

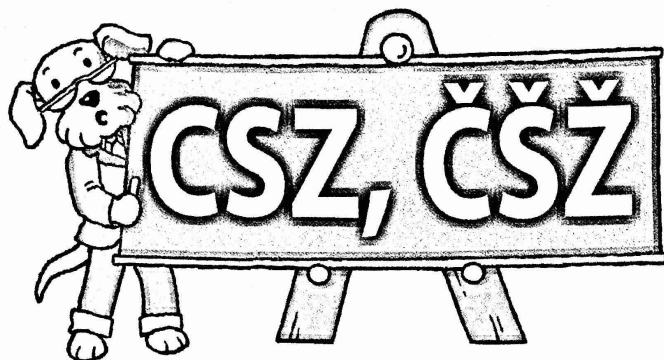
Gumový míč

Gusta má míč gumový.
Kdo má také takový?
Dává góly, ten to umí!
Gusta je kluk jako z gummy.

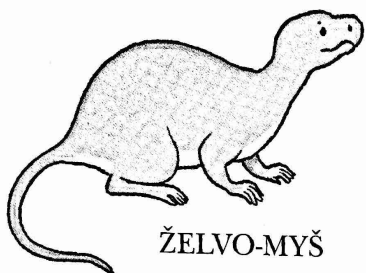
Olga

Olga jde v dešti
v gumovém plášti.
V galoších z gummy,
chodit v nich umí.

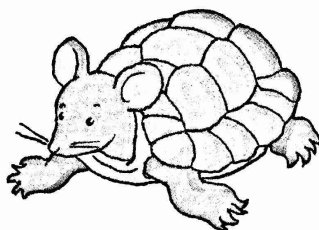
CSZ, ČŠŽ

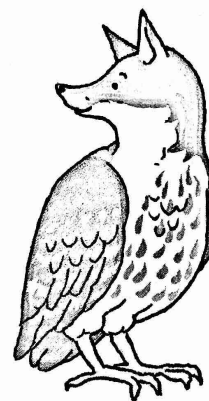
Teď se nasmějete. Připadají vám tato zvířátka podivná? Pan malíř je schválně popletl. Zkuste je pojmenovat. Jaká zvířátka vám připomínají?

ŽELVO-MYŠ

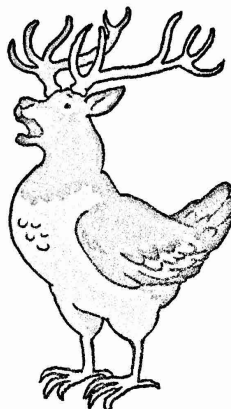
MYŠO-ŽELVA

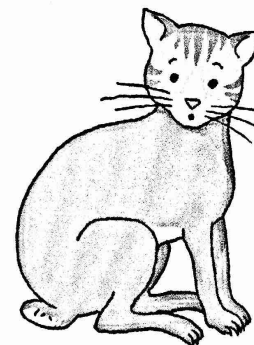
LIŠKO-SOVA

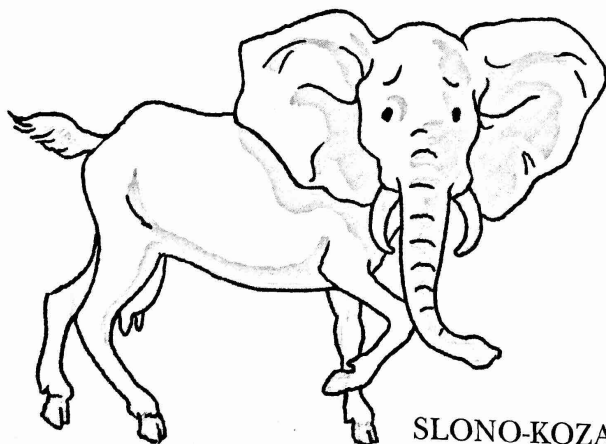
KOZO-PES

JELENO-SLEPICE

KOČKO-ZAJÍC

SLONO-KOZA

Tady zkuste nakreslit HUSO-KOČKU:

4 Odpovídejte na otázky. Obrázky vám napovědí.
Potom na každé slovo vymyslete větu.

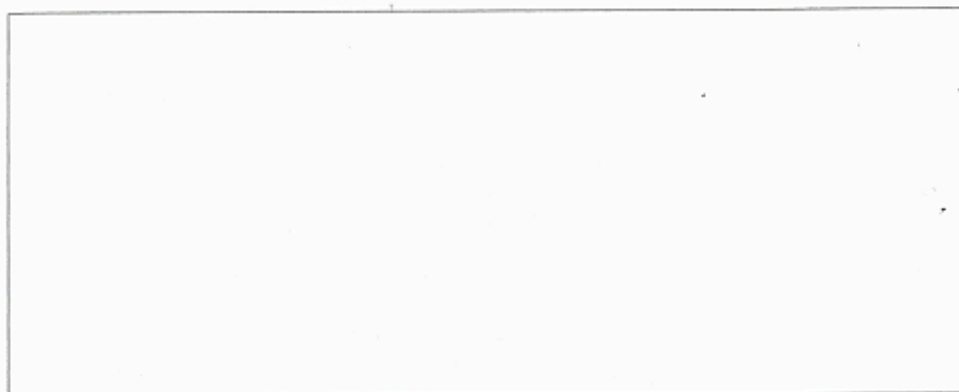

Kdo skáče po poli?
Co máme v ústech?
Kde čekáme na autobus?
Kam patří kytky?
Jak říkáme mláďátku od kozy?
Kde bydlí princezna?
Co lepíme na dopis?
Co má ráda koza?
Kdo žije v zoo?
Co se točí?

Říkej

Sluníčko si hezky svítí

a maluj přitom sluníčko.

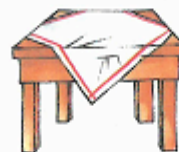

Čti se mnou:

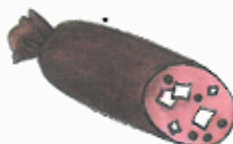
Sousedův

sedí u

Čeká, že dostane

Saša nese

na

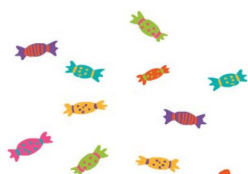
dostane zase jenom

Zahraj si se mnou hru na slabiky. Řeknu ti například slovo mísa a ty utvoř slovo začínající na poslední slabiku, např.: sama – maso – solí, atd.

TRUMPETA

(: Troubí Petr na trumpetě,
troubí celý den. :)
Ale Patrik na trombon
troubí jenom za bonbon.
(: Troubí Petr na trumpetě,
troubí celý den. :)

(H mím kvot)

TR
(bez ť)

G D G D C D G

Tru-bí Pe-tr na tra-m-pe-tě, tru-bí ce-lý - den

A-le Pa-trík na tro-m-bon - tru-bí je-nom za bon-bon.

G D G D C D G

Tru-bí Pe-tr na tra-m-pe-tě, tru-bí ce-lý - den.

78

79

Ř na začátku slov

JAK DĚDEČEK ŘÍHA ZASADIL ŘÍZKOVNÍK

Říkáte, že jste ještě nikdy nikde neviděli strom řízkovník? Stojí v zahrádce dědečka Říhy. Nejlepší doba pro sklizeň řízků je začátek října, to jsou nejlépe propečené. Ale řekněme si vše od začátku...

Dědeček Říha býval řidičem tramvaje. Protože to je práce namáhavá, chtěl si dědeček Říha v důchodu řádně odpočinout. Koupil si malou zahrádku u řeky, blízko hory Říp. Na zahrádce začal pěstovat zeleninu. Sázal ředkvičky pěkně do řádků, stejně tak i ředkev a červenou řepu. Jednou dědečka navštívila na zahrádce jeho vnučka

Fotodokumentace z průběhu průzkumu

Hláška CZS, ČŽŠ

Hláška R, Ř

Hláška K

Hláška H

Hláška S

Hláška C

Rozhýbej svůj jazýček

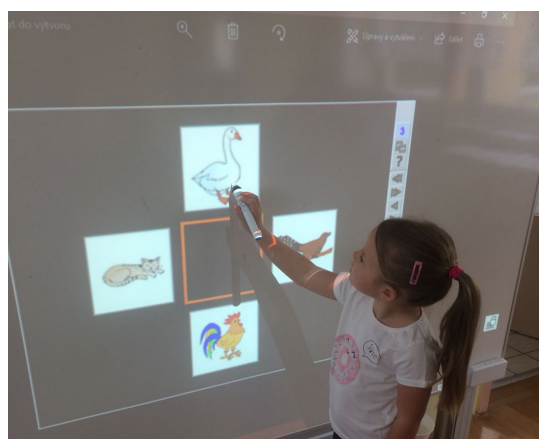
Motorika mluvidel

Stolní hra – Mimika

Magic Ball – dechové cvičení

Logopedický počítačový
program Brepta, práce
s interaktivní tabulí

Klokanův kufr

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Zuzana Zábrodská

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Hodnocení stavu vývoje hlásek u dětí v soukromé mateřské škole a ve státní mateřské škole

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 15

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: Mgr. Hana Fleischmannová